

VERVOLG NOTULEN VERGADERING 5 NOVEMBER 1932.

De Voorzitter geeft nu de gelegenheid aan geïntroduceerden en leden, om in gedachtewisseling te treden met of vragen te richten tot den inleider.

De heer Zeijdel bevestigt de mededeelingen van den inleider; met de meeste zijner conclusies kan hij zich echter niet vereenigen. Hij spreekt hier zijne eigen overtuiging uit en treedt niet op namens het Indo Europeesch Verbond, waartoe hij ook geen volmacht heeft. De beperkingen aan alle takken van het onderwijs in N.I. opgelegd, zijn een noodzakelijk gevolg van het geldgebrek. Hierbij moet niet steeds gedacht worden aan onwil der Regeering of aan politieke beweegredenen. Indien de groote finantieele nood in het oog gehouden wordt zal het oordeel over de regeeringsdaden ook op onderwijsgebied veel zachter uitvallen, dan in de inleiding. Ook in den V.R. is geprotesteerd tegen allerlei maatregelen op dit gebied, doch indien het geld in 's-Lands kas ontbreekt, kan de Regeering aan die protesten geen gehoor geven. Het is een overal voorkomend feit, dat iedere tak van dienst zich verzet tegen versobering in eigen huis. De Regeering moet bezuinigen, ook daar waar verzet is, ook daar waar Zij het ongaarne doet.

De basis van bezuiniging bij het onderwijs is stopzetting der uitbreiding en terugneming der uitwassen. Onder de uitwassen rekent hij voornamelijk, dat er door de uitbreiding vooral van het Inlandsch Onderwijs te veel intellectueelen gekomen zijn, die de Indische maatschappij niet benutten kan. Moet men nu toch maar doorgaan met de intellectueele verheffing der Inlanders. Ook het I.E.V. moet andere uitwegen voor zijne leden vinden, dan uitsluitend intellectueele arbeid. De Regeering wil terecht het onderwijs contingentereen, omdat het nuttig effect voor de gemeenschap geenszins vaststaat.

De bezwaren van den inleider betreffen in hoofdzaak de opleiding der Inlanders, daarover behoeft hij zich niet zoo bezorgd te maken, want de inlanders hebben die schoolopleiding niet zoo nodig, er is toch geen passende werkkring voor al die intellectueelen te vinden. De uitbreiding van dat onderwijs is in veel te snel tempo geschied, waardoor te veel Inlanders op eene voor hunne omgeving te hoog intellectueel niveau zijn gekomen. Dat tempo was misschien wenschelijk, doch blijkt onuitvoerbaar wegens de hoge kosten. Er wordt ook niet aan gedacht, dat zelfs kleine verbeteringen meermalen hoge kosten meebrengen door vermenigvuldiging van toepassing.

Als particulier werkgever heeft de heer Z. herhaaldelijk opgemerkt, dat vele intellectueelen als werkkraft in het bedrijf onbruikbaar waren, terwijl er een tekort bestaat aan technisch geschoolde arbeiders. De Regeering heeft echter het technisch onderwijs nog besnoeid. Het I.E.V. probeert thans het ambachtsonderwijs te steunen.

Hij acht het niet nodig, om alle Inlanders zooveel onderwijs te geven als in Europa nodig geoordeeld wordt. Afgescheiden daarvan is het thans onmogelijk het onderwijs uit te breiden vóórdát de begroo-ting kloppend is gemaakt. Het is daarom onbillijk de Regeering nu te verwijten, dat zij dat onderwijs afbreekt.

Een andere kwestie is de verslechtering van het Mulo-onderwijs, hierbij is het bezwaar van het I.E.V., dat de Regeering geen rekening met de werkelijkheid houdt, die verslechtering van het Westersch Onderwijs afwijst. Voor de Europeanen eischt het I.E.V. minstens dezelfde onderwijsmogelijkheden als in Nederland, voor Inlanders is dit onnoodig en onuitvoerbaar. De tegenstand in Atjeh en Menangkabau(?) tegen de vervanging van het Maleisch door de landstaal op de scholen is voor Europeanen niet begrijpelijk, daarom moet men zich hoeden, om voor het Inlandsch Onderwijs dezelfde maatstaven te gebruiken als voor het Europeesche onderwijs.

De uitzending van Europeesche leerkrachten uit Nederland is zeer duur en daarom zeker thans niet te verantwoorden.

Er zijn thans Kweekscholen voor Europeesche onderwijzers in Indië. Het I.E.V. is begonnen met er een op te richten, die gesubsidieerd werd. Inderdaad was het in den aanvang moeilijk voldoende mannelijke kweekelingen te krijgen, nu is de toeloop bevredigend.

Bij de indianiseering dient men langs lijnen van geleidelijkheid te werk te gaan. Het tempo moet niet versneld worden, anders komen de Indo Europeanen in de verdrukking, zij moeten gelegenheid hebben een anderen uitweg te zoeken om hunne werkkraft productief te maken.

Met de versobering der onderwijzersssalarissen is hij het eens, omdat waar de geheele levensstandaard op lager niveau komt, ook de onderwijzers mee moeten.

Dat het schoolgeld indertijd hoog is opgevoerd is juist, doch de inleider vergat er bij te zeggen, dat in dien tijd ook de salarissen bij Gouvernement en in particuliere bedrijven sterk verhoogd zijn.

Niet noodzakelijke vakken als gymnastiek, handwerken e.d. dienen nu, wegens geldgebrek, afgeschaft te worden. Vergeten wordt ook wel, dat in vroegere jaren te groote royaliteit is betoond o.a. bij den bouw van Kweekscholen.

De beperking der "wilde scholen" acht hij niet zoo erg, omdat er dikwijls heel slecht onderwijs gegeven wordt door niet bevoegden.

De kennis der Nederlandsche taal wordt ook door de Inlanders zeer op prijs gesteld, omdat zooveel jongeren die taal machtig zijn, dus de beter bezoldigde betrekkingen zonder kennis van die taal alleen voor de jongeren bereikbaar zouden blijven.

De afschaffing van het klein ambtenaarsexamen acht hij onjuist. De Regeering heeft het trouwens weer ingesteld voor hen, die de lagere school doorliepen doch geen einddiploma verwierven.

De heer Z. billijkt in het algemeen de bezuiniging op onderwijs. Hij acht het b.v. rationeel, dat de Regeering de cursussen voor ijkers, voor opnemer bij den topografischen dienst e.a. opheft, nu Zij geen nieuwe ijkers meer aanstelt en de topografische opname stopzet.

De heer Cramer acht de financieele toestand van Indië zeer slecht. Die toestand noopt tot ernstige bezuiniging ook op het onderwijs, maar de manier waarop het onderwijs wordt afgebroken betreurt hij. Hij heeft met belangstelling naar inleider geluisterd en is het in vele opzichten met hem eens, doch het parool kan niet zijn voortgaan met uitbreiding van het onderwijs, doch streven om het bestaande te behouden, in elk geval afbraak tegen te gaan. Vóór alles zal gezorgd moeten worden, dat de op afbraak gerichte maatregelen ongedaan gemaakt worden.

Hij vraagt hoe het mogelijk is, dat ook hier weer kan verkondigd worden, dat er in Indië te veel intellectueelen zijn. Hij meende, dat die verouderde stelling toch wel afdoende weerlegd was. Het gewone Inlandsche onderwijs wordt ingekrompen, niettegenstaande het schromelijk te kort aan scholen, daarom loopt men in Indië te hoop en nu zou men hier willen beweren, dat er te veel onderwijs gegeven is. Dat abiturienten niet geplaatst worden en met hunne ongebruikte diploma's rondlopen is te wijten aan gebrek aan arbeid doordat alles afgebroken wordt. Het is inderdaad noodig, dat ook op het onderwijsbudget bezuinigd wordt, doch onder het mom van bezuiniging zijn politieke tendenzen verborgen. De bezuiniging wordt door de reactie misbruikt, om het onderwijs af te breken, het intellectueele peil der Inlanders te drukken. Onder al die besproken maatregelen schuilt 80% politiek en maar 20% is zuivere bezuiniging.

De heer Cramer acht het wenschelijk, dat van het Comité in deze eene krachtige actie uitgaat, in de richting van amendementen, die de Kamer op de Onderwijs-begrooting kan indienen.

De heer Stibbe is den inleider dankbaar voor de duidelijke uiteenzetting dezer voor ons vrij verwarde materie. Hij vraagt hoe de inleider komt aan het cijfer der wilde scholen, volgens de laatste berichten in de Indische pers zouden er duizenden zijn. Zou inleider hem ook kunnen inlichten wat eigenlijk de ernstige bezwaren van de Taman Siswo vereeniging en van de Mohammadiyah zijn tegen de bepalingen ter regeling dier wilde scholen. Hij merkt verder op, dat het herordeningsplan indertijd in het Comité is besproken en er ongeveer niets goeds aan bevonden werd. Het is trouwens door den tegenwoordigen Minister van de baan geschoven; wat wil men er nu in Indië van invoeren.

De heer van Wijngaarden heeft het in de Volksraadstukken getroffen, dat de meerderheid tot overeenstemming met de Regeering heeft willen komen. Zij zou tevreden geweest zijn als verdere bezuiniging stop werd gezet totdat de V.R. de Regeeringsplannen in hun geheel had kunnen toetsen. Die plannen zouden vooraf door eene Regeeringscommissie uitgewerkt moeten worden.

Straks zal het Comité overwegen of het in deze actie zal voeren en in welken zin, daarom wil hij van inleider gaarne vernemen in hoeverre die zich met het standpunt der meerderheid in den V.R. kan vereenigen.

De heer Roorda kan hier niet in een politiek debat treden met den heer Zeijdel. Door de onderwijzers vakvereniging is eene lijst van bezuinigingsvoorstellen gepubliceerd, die minder afbrekend werken, dan de maatregelen der Regeering. De Regeeringsbezuiniging heeft een sterke politieke tendens en daar ligt gevaar in. Dat gevaar voelt men bij de debatten in den V.R., vooral bij de Inlandsche leden. De Regeering wenscht de moeilijkheden op hare eigen wijze op te lossen en niet te luisteren naar wenschen, die andere oplossingen aan de hand doen. Dat is de grondoorzaak van het conflict in den V.R.

De particulieren in Indië zien in het onderwijs alleen een productie apparaat voor werkkrachten. Dit is echter niet het hoofddoel. Het algemeen vormend onderwijs moet in de eerste plaats brengen algemeene ontwikkeling. Het is geen opleidingsinstituut.

Men wil het Westersch onderwijs voor de Inlanders sluiten, door inkrimping van het Hollandsch Inlandsch Onderwijs; dit dient tegengegaan te worden, om politieke verwickelingen te voorkomen. Ieder ouder, ook en vooral de Inlander, wenscht voor zijn kind minstens hetzelfde ontwikkelingspeil, als waarop hij zelf staat en de kans daarop wordt door de Regeeringsbezuiniging verminderd.

Inleider, en met hem vrijwel de geheele Indische maatschappij, wenscht op onderwijsgebied althans het tegenwoordige peil te behouden en daarvoor is normale uitbreiding noodig. Het onderwijs op de volksscholen zonder rationeële uitbreiding is geld weggooien, omdat de abiturienten dan in een steeds uitgebreider milieu van analfabekten terugvallen en al het geleerde verloren gaat. De geheele onderwijsversobering is geen bezuiniging, want het rendement der uitgaven neemt door die maatregelen af. Er wordt op deze wijze geld uitgegeven, waarvoor geen tegenwaarde wordt geleverd.

De heer Roorda is vóór de Indianisatie, hij heeft daar zelf aan meegewerkt, daarom waarschuwt hij echter tegen indianiseering van het onderwijs. Het Nederlandsch zou dan als vak afgeschaft moeten worden, wat de Inlanders zelf niet willen. Zij zouden dan de leidende en zelfs de middelbare betrekkingen niet kunnen vervullen, de indianiseering zou dan onmogelijk worden. Indianisatie, die uitsluitend ten doel heeft vermindering van uitgaven, kan niet geaccepteerd worden, want dat zou neerkomen op een terugdringen van de Inlanders naar het laagste plan. Indianiseering van het onderwijs houdt indianiseering van Indië tegen. Met den heer Cramer is hij het niet eens, dat de financiën stopzetting der uitbreiding van het onderwijs noodig maken. Stopzetting van de uitbreiding staat gelijk met achteruitgang.

De grootere toeloop van mannelijke leerlingen naar de Kweekscholen, waarop de heer Zeijdel doelde is een crisisverschijnsel, waarmee gepaard gaat achteruitgang van het gehalte der leerlingen.

De bezwaren tegen de regeling der wilde scholen is niet anders dan een bewijs, dat de Regeering de verslechtering van het onderwijs niet tegen kan houden. Volgens de nieuwe ordonnantie kunnen leerkrachten zonder eenige bevoegdheid onderwijs geven aan die scholen. Door die regeling heeft de Regeering de verantwoordelijkheid van verslechterd onderwijs op zich genomen. Het door inleider genoemde cijfer heeft alleen betrekking op Westersch Lager Onderwijs en is daarom zooveel lager dan in de dagbladen gegeven. De bezwaren van Taman Siswo en Mohammadiyah tegen deze regeling zijn voornamelijk van politieke aard, daar zij bevreesd zijn, dat onderwijs op nationalistischen grondslag niet toegelaten zal worden door verschillende ambtenaren, die er tot dusverre geen zeggingschap over hadden.

De opheffing van het Maleisch als leervak op de H.I.S. en de H.C.S. is een politieke zet van de Regeering. Zij wil daardoor tegengaan de verspreiding van één algemeene taal voor alle Inlanders. Vandaar ook de oppositie in Atjeh tegen het gebruik van de landstaal als voertaal op school. Voor hun algemeene ontwikkeling hebben de Inlanders het Maleisch noodig.

In antwoord op de vraag van den heer van Wijngaarden verwijst inleider naar het ultimatum van het V.R.lid Wiranata Koesoema (1932-H 1381) waarbij gesproken werd namens de fractie der Inlandsche B.B. ambtenaren, de nationale fractie, de vrijzinnige fractie, de Katholieke groep en de leden De Dreu, Duidjosewojo, Notosoetario en Van Mook.

Daarbij werd gevraagd eene commissie, om het geheele onderwijsstelsel in studie te nemen ter betere aansluiting aan de behoeften der Indische maatschappij. In afwachting van de totstandkoming dier

herziening zou de Regeering dan alle verdere maatregelen moeten stop zetten en de daarop betrekking hebbende posten op de begrooting 1933 terugnemen. De Regeering zou dus voorloopig moeten afzien van alle verdere leerplanwijzigingen, contingenteringen, vergrooting van klassen, opheffing of omzetting van scholen, verlaging van subsidies en soortgelijke maatregelen, voorzoover die nog niet hun beslag hadden gekregen. De Regeering heeft deze eisch niet ingewilligd, wel heeft zij getracht door tegemoet te komen aan enkele verlangens eenige leden o.a. Thamrin, tot goedkeuring der begrooting over te halen. Dit is echter niet gelukt.

Met het standpunt van de V.R.meerderheid, zooals boven is omschreven, kan inleider zich vereenigen. Wanneer eene deskundige commissie de noodige voorstellen doet is hij overtuigd, dat aan vele der door hem genoemde desiderata tegemoet zal gekomen worden. Zou de Tweede Kamer gedaan krijgen dat de heden besproken verslechtingen niet werden voortgezet en de onderwijshervormingen werden voorgebracht bij suppletoire begrooting na advies der deskundige commissie, dan zou ook de onrust in Indië bedaren.

De Voorzitter brengt dank aan den inleider voor zijn uitvoerig betoog, waarin vele gegevens voorkomen, die hier nog niet bekend waren. Ook de debaters, vooral de heer Zeijdel, die aanvullingen van den inleider uitlokte, zegt hij dank.

Het Bestuur zal nader overleg plegen omtrent de in deze te voeren actie, waarbij natuurlijk met de bestaande omstandigheden rekening zal worden gehouden. Het bestuur zou daarbij de medewerking van den heer Roorda zeer op prijs stellen.

De heer Roorda zegt die medewerking toe.

6 pag^s

Aan de leden der Tweede Kamer
van de Staten Generaal.

Het Comité Nieuw Indië betreurt het, dat geen overeenstemming is verkregen tusschen de Indische Regeering en den Volksraad over de vaststelling van de V^e afdeeling der begrooting van 1933. (1)

Te meer acht het deze gang van zaken bedenkelijk omdat, nu, voor het eerst sedert de instelling van den Volksraad, eene dergelijke beslissing valt, zij het deel van de Regeeringszorg betreft, dat de ingezetenen van alle rassen en maatschappelijke lagen het meest ter harte gaat.

Hierin heeft het Comité aanleiding gevonden deze aangelegenheid in studie te nemen. Het veroorlooft zich de resultaten onder de aandacht van Uwe Kamer te brengen.

1. Het Comité meent op den voorgrond te moeten stellen, dat de financiële toestand van Nederlandsch Indië zoo ongunstig is, dat bezuiniging op alle uitgaven, dus ook op onderwijsgebied onafwijsbaar is. Dit is in den V.R. dan ook in het algemeen toegegeven.
2. Aan dien eisch van bezuiniging knoopt het Comité echter de voorwaarden vast: dat vermindering van uitgaven inderdaad bezuiniging ten gevolge heeft, d.w.z. dat bezuiniging op onderwijs geen meerdere uitgaven op ander gebied veroorzaakt; dat geen andere motieven, dan verlichting van het budget, leiding geven aan de bezuinigingsmaatregelen en dat de weg wordt open gelaten, om in de toekomst op ongewenschte maatregelen terug te komen zonder groote schade aan het onderwijs te berokkenen.

Bij de bezuiniging, die heeft plaats gehad, is in vele gevallen met deze voorwaarden onvoldoende rekening gehouden.

---

(1) De afdeeling Onderwijs is verworpen met 27 stemmen vóór en 31 stemmen tegen. Handelingen V.R. eerste gewone zitting 1932/33 blz.1499.

3. Aan de eerste voorwaarde voldoen o.i. niet tal van maatregelen, genomen ten opzichte van het Westersch Lager Onderwijs en het Inlandsch Lager Onderwijs op Westerschen grondslag.

De opheffing van de voorklassen aan de lagere scholen, de opvoering van de leerlingenschaal, samenvoeging en splitsing van klassen met combinaties, die goed onderwijs ter zeerste belemmeren, vermindering van subsidies voor bijzonder onderwijs, dat daardoor tot lager peil wordt teruggedrongen, opheffing van Nederlandsche middagcursussen aan de H.I.S., terugbrenging van het peil der H.I.S. en H.C.S., omzetting van H.I. en schakelscholen in standaardscholen e.d., verlagen ontegenzeggelijk het peil van deze voorname schakel in het onderwijsstelsel. Dit heeft ten gevolge, dat er een hiaat ontstaat tusschen dit lager onderwijs en het onderwijs van hooger rang, waartoe het toegang geeft, met als verder gevolg een neerdrücken van de opleiding tot middelbare en leidende betrekkingen in Indie. Op den duur toch zal bij verlaging van het peil van het onderwijs op de lagere scholen, ook dat van de middelbare scholen en in aansluiting daaraan, dat van het hooger onderwijs verlaagd moeten worden.

De noodige krachten voor het bezetten van die functies zullen in de toekomst in steeds mindere kwaliteit door Indische scholen geleverd kunnen worden, de bezetting met dure importkrachten zal dientengevolge in toenemende mate noodzakelijk blijven. Deze bezuinigingsmaatregelen zullen dus eene blijvende verzwarende der beheerskosten van het Landsbestuur veroorzaken en een beletsel vormen voor economischer personeelsbezetting bij particuliere ondernemingen. En dat geschiedt in denzelfden tijd, dat de Regeering te recht klaagt over den bijna ondragelijken last der personeelskosten.

4. Regelingen, die ook uit andere motieven, dan bezuiniging voortspruiten zijn: de stopzetting en inperking van het Inlandsch ambachts-Onderwijs, de opheffing van verschillende vakcursussen, het niet beschikbaar stellen van subsidies voor handenarbeid aan het bijzonder onderwijs. Deze maatregelen komen mede voort uit de steeds weer opkomende opvatting, dat de groote massa der Inlan-

ders kleine landbouwer of daglooner moet blijven. Eene opvatting, die verbetering van den maatschappelijken welstand der inheemschen belet.

Datzelfde motief, maar dan niet alleen voor de inheemschen, schemert ook door bij de verzwaring van de toelatingseischen voor de Technische School, bij de afschaffing van eenige afdeelingen dier school, bij de omzetting der Prins Hendrik School in een litterair-economische H.B.S., bij de opheffing van den cursus voor zeevaartkunde e.a.

Belemmering van den toegang tot onderwijsinrichting voor de minder gegoeden zal het gevolg zijn van de intrekking van de verstrekking van gratis leermiddelen aan onvermogenen op de Mulo-scholen, de vermindering van het aantal studiebeurzen en de vermindering van het bedrag der overblijvende met 10%, de dwang tot verhooging van het schoolgeld voor de gesubsidieerde bijzondere scholen, de bepaling dat voortaan ook over den vacantielijd schoolgeld moet betaald worden e.d.

Een meer politiek doel schijnt voor te zitten bij de afschaffing van het Maleisch als leervak op de H.I.S. en de H.C.S. en de invoering van de landstaal als voertaal, in plaats van Maleisch, op de lagere Inlandsche scholen o.a. in Atjeh en de Menangkabau. Door de streektaal in de plaats te stellen van één algemeene Indische taal wordt het mondelinge en schriftelijke verkeer in den archipel belemmerd, waarmede stelling wordt genomen tegen het éénheidsstreven. De betrokken bevolkingsgroepen hebben dan ook tegen deze wijziging ernstige bezwaren (2).

Ten overvloede is dit een staaltje van averechtsche bezuiniging, daar het veel kostbaarder is kweekscholen op te richten voor iedere voertaal afzonderlijk, dan voor één algemeene voertaal.

5. Afgescheiden van de bezwaren bovengenoemd (3) is een van de voornaamste grieven, die in den V.R. en onder een zeer groot deel

(2) Zie o.a. de motie Mahmoed, Handelingen V.R. eerste gewone zitting 1932/33 blz. 1450 e.v.

(3) Voor eene volledige beschrijving der in de laatste jaren getroffen regelingen en maatregelen wordt verwezen naar de voordracht van den heer J. Roorda in eene vergadering van het Comité. Deze voordracht is opgenomen in "het Indies Onderwijs" van 28 November 1932, dat de leden Uwer Kamer is toegezonden.

van het Indische publiek tot uiting kwam het achterwege blijven van overleg met de gebruikelijke instanties. Des te meer is dat te betreuren, omdat het hier betreft eene aangelegenheid, waarbij millioenen ingezetenen onmiddellijk persoonlijk belang hebben. Die grief is o.a. sterk op den voorgrond getreden bij de bespreking van de z.g. Mulo-contingenteering (4). Hoewel de Indische Regeering formeel het recht had deze regeling bij Regeeringsordonnantie, dus zonder raadpleging van den V.R., vast te stellen, zou eene voorafgaande bespreking in dat college heel wat wrijving hebben voorkomen. Evenmin was het o.i. juist gezien bij de wijzigingen der subsidie regelingen voor het bijzonder onderwijs (5) het gebruikelijke voorafgaand overleg met de organisaties achterwege te laten. Het Comité Nieuw Indië acht dan ook onjuist de afwijzende houding van de Indische Regeering en den Minister van Koloniën op het door de meerderheid van den V.R. geuite verlangen om geen verdere bezuinigingsmaatregelen op onderwijsgebied te nemen, alvorens door eene commissie het verband met het geheele onderwijsstelsel en de behoeften der Indische maatschappij in studie is genomen (6). De mededeeling van den Minister van Koloniën, dat eene dergelijke commissie wel ingesteld kan worden, doch de Regeering ondertusschen toch door moet gaan met het nemen van bezuinigingsmaatregelen, zonder vooraf het advies van de commissie af te wachten (7), kan geen bevrediging schenken, geeft ook geen waarborg, dat het onderwijspeil niet onherstelbaar omlaag gedrukt wordt. Het Comité verwacht, dat een dergelijke commissie zeker eene "meer efficiente, meer doelmatige en meer bevrediging schenkende wijze" (7) voor de besteding der beschikbare fondsen zal kunnen geven, dan de meeste tot dusverre getroffen maatregelen.

De afwijzing van dit verzoek van den V.R., die de onmiddel-

-
- (4) Handelingen V.R. eerste gewone zitting 1932/33 blz.773 e.v. 1360 e.v.
 (5) Handelingen College van Gedelegeerden 1932/33 blz.72 e.v.
 (6) Handelingen V.R. eerste gewone zitting 1932/33 blz.1381 e.v.
 (7) Zitting Tweede Kamer 1932/33 Begrooting van N.I.1933, Onderwerp 4 M.v.T. N° 24 blz.11.

lijke aanleiding was tot de verwerping der onderwijsbegrooting, is noch in het belang der bezuiniging, noch in het belang eener, vooral in deze tijden zoo noodige, vruchtbare samenwerking tusschen Indische Regeering en Volksraad.

6. Naar onze meening is bezuiniging op onderwijsgebied mogelijk met behoud van de normen van het onderwijs, met behoud tevens der zoo hoog noodige continuïteit van de laagste tot de hoogste trap. Om dat te bereiken moet de bezuiniging niet gezocht worden in vermindering van de kwaliteit van het onderwijs, zij het dan dat de bezuiniging dan zal moeten gevonden worden in vermindering van het aantal onderwijsinrichtingen, van de kwantiteit.

Schijnbaar is de Minister van Koloniën het hiermee eens, als deze bewindsman verklaart, dat wel de normen van de uitbreiding worden veranderd, doch niet de normen van het onderwijs (8). De door den Minister goedgekeurde maatregelen der Indische Regeering, waarop hierboven de aandacht is gevestigd, zijn echter met deze uitspraak niet te rijmen. Het is juist de groote fout, dat het peil van het Onderwijs naar beneden wordt gehaald en het geheele onderwijsstelsel uit zijn verband wordt gerukt. De eenige oplossing om dit groote kwaad te voorkomen en toch rekening te houden met de tegenwoordige financieele mogelijkheden, is gelegen in eene evenredige vermindering van het aantal onderwijsinrichtingen.

Ook zulk eene regeling zal hard zijn voor vele individuen, doch de gevolgen zullen voor geheel N.I. minder zwaar te dragen zijn. Het percentage van op de openbare en door de Regeering gesubsidieerde scholen gaande kinderen zal dalen, doch zij die onderwijs genieten, en daarbij zou dan geen onderscheid gemaakt mogen worden tusschen meer en minder gegoeden, zullen de volle maat krijgen.

Bovendien zou het groote voordeel verkregen worden, dat bij verbetering van den financieelen toestand, de uitbreiding van onderwijsgelegenheid geleidelijk zonder wijziging van het stelsel

---

(8) Zitting Tweede Kamer 1932/33 Begrooting van N.I. 1933, Onderwerp 4 M.v.T. N° 24 blz. 10.

kan geschieden. Bij dan mogelijke vermeerdering van subsidies zou ook het bijzondere onderwijs niet gedwongen zijn alle scholen weer te moeten omvormen, om het vroegere goede peil te bereiken.

- 7. Ter bevordering eener vruchtbare samenwerking tusschen Indische Regeering en Volksraad en ter verkrijging eener efficiënte bezuiniging op onderwijs, ware het wenschelijk, dat de Indische Regeering alsnog zou overgaan tot de instelling van de in den Volksraad bepleite commissie, met dien verstande, dat deze vooraf zal worden geraadpleegd omtrent vaststelling of wijziging der regelingen op onderwijsgebied. Als beginsel ware bij de bezuiniging voorop te stellen, dat het peil van het van overheidswege verstrekte, respectievelijk gesubsidieerde, onderwijs dient te worden gehandhaafd, ten einde de gelegenheid te blijven bieden voor eene opleiding evenwaardig aan die van in Europa opgeleide krachten.

Het Comité Nieuw Indië

Mr. CHR. P. van WIJNGAARDEN,
Voorzitter.

G. TH. STIBBE, Secretaris.

's-Gravenhage, 3 December 1932.

Notulen der ledenvergadering op 3 November 1933.

Afwezig met kennisgeving de heeren van Asbeek, Jackes en Krom.

Tegenwoordig: van het bestuur de heeren van Wijngaarden, Boeke, Couveur en Stibbe, van de leden Mevrouw van Deventer, de heeren Lievegoed en Tillema, de introducés de heeren Later en Mühlenfeld.

De Voorzitter opent de vergadering met de volgende rede:

In deze eerste vergadering, die ons Comité na het verscheiden van prof. van Vollenhoven houdt, mag een woord ter herdenking van dezen medeoprichter van en medewerker aan ons Comité niet ontbreken. Door zijn overlijden hebben de wetenschap, de Leidsche Universiteit, Nederland en Nederlandsch-Indië en ook ons Comité een groot verlies geleden.

Ik behoef in dezen kring de groote verdiensten van prof. van Vollenhoven niet te schetsen. Gij kent ze allen.

Bekend is U ook, hoe volgaarne prof. van Vollenhoven tot de oprichting van ons Comité heeft medegewerkt en met hoeveel vuur prof. van Vollenhoven aan den staatkundigen arbeid van ons Comité heeft deelgenomen.

Bij den strijd over de bestuurshervorming en over de Indische staatsregeling heeft prof. van Vollenhoven zijn groote gaven in ruime mate in dienst van ons Comité gesteld. Zijn onbaatzuchtige arbeid in het belang van Nederlandsch-Indië heeft in ons Comité steeds de groote waardeering gevonden, die zij zoo ruimschoots verdiende.

Ik ben overtuigd, Uw aller meening te vertolken, wanneer ik hier getuig van onze eerbiedige bewondering voor dezen medewerker, wiens heengaan voor ons Comité een onherstelbaar verlies is geweest.

Ik zou thans een enkel woord willen zeggen over den toestand, waarin Nederlandsch-Indië zich thans bevindt. Het is wel overbodig, in dezen kring van deskundigen eene uitvoerige uiteenzetting te geven van de economische en financiële moeilijkheden, waarmede Nederlandsch-Indië in de laatste jaren heeft te kampen. Ook op de oorzaken daarvan zal ik in dit inleidend woord niet diep ingaan.

Alleen zou ik een enkel woord willen zeggen over de stelling die dezer dagen met enige nadruk is verkondigd, dat Indië een arm land is, dat steeds boven zijn krachten heeft geleefd.

Is Indië inderdaad een arm land? In zekeren zin moet deze vraag bevestigend worden beantwoord. Indië is een arm land, als men het oog heeft op de aanwezigheid van eigen kapitaalbezit en op het gemiddeld inkomen van de bevolking. Maar Indië is geen arm land, als men het oog vestigt op de welvaartsbronnen, die daar aanwezig zijn: op de minerale rijkdommen, op bodem en klimaat, die voor de voortbrenging van tal van producten zoo bijzonder gunstig is.

Indië is dus geen rijk land, maar wel een land met rijke welvaartsbronnen, die het land tot voor kort een sterke financiële positie verschaften en die ook voor de toekomst ongetwijfeld goede perspectieven bieden. Het gaat daarom niet aan, aan vorig beheer te verwijten, dat men te veel van de draagkracht van Indië heeft geveerd. Zoolang Indië voor zijn, mede ten gevolge van het geringe inkomen der bevolking, goedkope producten in het buitenland afzet vond, kon en mocht Indië op de middelen rekenen, waarop het in de jaren 1926 tot 1930 gerekend heeft, en was het ook in staat, eene tijdelijke ongunstige conjunctuur op te vangen. Dit wil niet zeggen, dat de middelen waarover Indië toen beschikte, op de beste wijze zijn besteed. De uitbreiding van het Europeesch ambtenarencorps, waartegen ons Comité herhaaldelijk heeft gewaarschuwd; de opvoering van salarissen en pensioenen;

de groote defensieuitgaven waartegen ons Comité herhaaldelijk, doch zonder succes, is opgekomen, zijn bewijzen van het tegendeel. Maar al werden de middelen niet steeds het nuttigst besteed; dat zij in het belang van Indië mochten worden besteed kan m.i. niet op goede gronden worden betwist.

Door de tengevolge van de wereldcrisis ingetreden prijsdaling van alle exportproducten en de gerezen moeilijkheden bij den afzet daarvan is thans een geheel andere toestand ingetreden. Aanvankelijk heeft men de beteekenis van de crisis onderschat. Men heeft haar beschouwd als een tijdelijk verschijnsel, dat slechts tijdelijke bezuinigingsmaatregelen zou eischen. Intusschen is nu wel duidelijk geworden, dat een terugkeer naar de vroegere toestand niet is te verwachten. De ervaring leert, dat de prijzen zich na een zoo groote prijsdaling nimmer geheel herstellen. Terugkeer naar een stelsel van vrije afzet is in afzienbaren tijd ook niet te verwachten. Men moet zich dus, zoowel op economisch als op financieel gebied, instellen op een nieuwen toestand. Men zal, naar de nieuwe omstandigheden, moeten voeren een politiek van aanpassing en van herstel. Het is niet mijn bedoeling, op de daartoe noodige maatregelen hier dieper in te gaan. Ik moet ermede volstaan, deze maatregelen in het kort aan te duiden.

Op economisch gebied zal men moeten streven zoowel naar uitbreiding en versterking der eigen productie voor de binnenlandsche markt, als naar een wegruiming der afzetmoeilijkheden voor den export door maatregelen van handelspolitieken aard.

Op financieel gebied zal men zich niet kunnen bepalen tot bezuiniging op de Indische huishouding en opvoering der lasten in Indië, maar ook moeten streven naar eene vermindering der andere op Indië drukkende lasten als de rente der Indische schuld, en eene regeling van de financieele verhouding tusschen Nederland en Indië overeenkomstig den nieuwen toestand.

In Indië zelf is van verschillende zijden aangedrongen op devaluatie, en ook in Nederland gaan in den laatsten tijd stemmen op, die er op aandringen het tegenwoordige gouden anker te kappen. Ik kan op dit vraagstuk in dit inleidend woord niet diep in gaan, maar zou willen opmerken, dat men, om de aanpassing aan den nieuwen toestand te bereiken, inderdaad twee wegen kan inslaan: die van de devaluatie, en die van de openlijke vermindering der bestaande lasten en verplichtingen.

De devaluatie heeft het voordeel, dat de aanpassing gemakkelijker tot stand komt, en dat ook de vaste rentedragende schulden worden aangepast.

Aan de andere kant staat echter, dat het moeilijk is, bij devaluatie de juiste maat te betrachten. Voor Indië geldt bovendien dit bezwaar, dat in Indië de openlijke aanpassing door vermindering van salarissen en loonen reeds op grooten schaal heeft plaats gehad. Devaluatie op dit oogenblik zou dus gepaard moeten gaan met loonsverhooging en andere correcties. Men heeft dus de keuze tusschen devaluatie met de noodige correcties, of openlijke vermindering, ook van de op Indië drukkende lasten.

Is er in dezen tijd nog plaats voor een staatkunde, als door Nieuw-Indië wordt voorgestaan?

Deze vraag moet m.i. meer dan ooit bevestigend worden beantwoord. In dezen tijd is er meer dan ooit behoefte aan een koloniale politiek die Indië's belang als richtsnoer wil aanvaarden; en de economische omstandigheden brengen zulk een politiek ook mede. De moeilijkheden van den Europeeschen groot landbouw leiden tot meerdere waardeering en tot een streven naar versterking van den inheemschen productiekring. De verdringing van de Europeesche import door Japan maakt de bevordering van eigen Indische industrieën noodzakelijk en mogelijk. Het is nu meer dan ooit het oogenblik voor een vooruitstrevende koloniale politiek, die ten volle met de Indische belangen rekening houdt.

De omstandigheden, waaronder deze politiek moet worden gevoerd, zijn helaas om verschillende redenen minder gunstig.

Daar is in de eerste plaats de financiële nood, die tot maatregelen heeft geleid, die remmend werken op de ontwikkeling der bevolking en die aan vele inheemschen elk perspectief dreigt te ontnemen. Daar is de tegenstelling tusschen inheemschen en niet-inheemschen, tusschen Nederlandsch en Indonesisch nationalisme, die helaas in Indië steeds scherper tot uiting komt. Daar is ook het optreden van de Indische regeering ten opzichte van de inheemsche beweging, dat, hoezeer ten deele te rechtvaardigen, niet steeds van beleid getuigt.

Het is zeker te betreuren, dat men zich in dezen tijd van groote druk op de bevolking en van groote spanning in den Pacific niet meer rekenschap geeft van het groote belang van een geestesgesteldheid der inheemsche intellectueelen, die niet afwijzend staat tegenover het Indische staatkundig beleid.

Nu de omstandigheden meer dan ooit dwingen tot een staatkunde van ontwikkeling van de krachten van de inheemsche maatschappij, is meer dan ooit een vooruitstrevende Indische staatkunde noodig, die aan de inheemsche intellectueelen redelijke toekomstmogelijkheden biedt en voor de niet-extremisten aannemelijk is.

Ons Comité moge in deze richting werkzaam blijven!

De heer Lievegoed vraagt hoe de voorzitter zich eene andere financiële verhouding tusschen Nederland en Indië voorstelt. De Voorzitter acht andere perspectieven mogelijk b.v. andere Kosten verdeeling bij defensie-commissie Idenburg-, uitbreiding der Inlandsche bedrijven, om financieel minder afhankelijk te blijven van de groote Westersche bedrijven. Zoo dienen verschillende mogelijkheden onderzocht te worden.

Voorts deelt de voorzitter mede, dat de contributie voor 1933 is verminderd en gebracht op f.5.--.

De heer Tielman heeft als lid van het Comité bedankt.

Hij heet de geïntroduceerden welkom en zegt reeds bij voorbaat den heer Later dank voor de welwillendheid, om hier eene causerie te willen houden over den politieken toestand in Nederlandsch-Indië. Hij geeft de heer Later het woord.

*rd
11 De
Voorz.
her*

De politieke toestand in Indië kenmerkt zich de laatste jaren door een verscherping van de tegenstelling tusschen sini en sana. Onder sini moet, zooals herhaaldelijk door de voormannen van de Inlandsche beweging is uiteengezet, worden verstaan de partij, die voor de zoo spoedig mogelijke onafhankelijkheid van Indonesië is en onder sana de partij, die van geen Indonesië, onafhankelijk of afhankelijk, wil weten, maar aan Nederlandsch-Indië vasthoudt. Er is geen transigeeren tusschen deze twee mogelijk. Men is Indonesisch nationalist of men is het niet. De Inlander die het niet is, is een Blandist, dat is wel zoo ongeveer het ergste wat de perslieden elkander bijde een of andere vinnige polemiek kunnen toevoegen. Een politiek samengaan van Indonesiërs met Europeanen wordt door de linksche partijen verworpen, alleen door een kleiner wordende groep van coöperatoren aangehangen. In de Katholieke, Christelijke en Vrijzinnige bonden is die samenwerking nog te vinden, enkele bladen keuren haar goed, maar wie eenigszins links is geïntendeerd, houdt krampachtig en consequent vast aan het beginsel van selfhelp. Tegenover Aziaten staat men eenigszins anders, waarover straks.

De verscherping van de tegenstelling sini en sana kwam geleidelijk na de vorming van de Partai Indonesia, nu Partindo geheeten, en de Pendidikan National Indonesia, de P.N.I., op de puinhoopen van de partij die door de veroordeeling van ir. Soekarno cum suis werd vernietigd. Kort nadat deze partijen waren opgericht, ontstond er tusschen beide een wedijver in het ageeren. Overal werden afdeelingen opgericht en vergaderingen gehouden en het duurde niet lang of er was evenveel actie als voor de vervolging van Soekarno, Gatot en de anderen. Maar er was weinig richting, geen vastheid van

lijn en hoewel de uitgesproken bedoeling van de intellectuele leiders der P.I. was den kern van de bevolking te bewerken en geen massapartij te vormen, dreef men al aardig toch naar het volk toe met de daaraan verbonden demagogische actiewijze. De P.M.I. is van den beginne af een volkspartij geweest, die tot aan de komst van Hatta weinig invloed had omdat de leiders niet veel meer bezaten dan wat goede wil.

Het was te begrijpen dat met verlangen werd uitgezien naar de terugkomst van Soekarno en druk werd gespeculeerd over zijn aansluiting bij de P.I. of de P.N.I. Zooals gezegd, was er weinig lijn in de beweging: men trok ieder voor zich naar het doel, de onafhankelijkheid van Indonesië, op. Zoo hadden we Dr. Soetomo met zijn P.B.I. die een rustige activiteit vertoonde, nu en dan in contact met de overheid zooals ten aanzien van het volkscredietwezen, maar die toen al neigde naar vakorganisatie en boerenbonden; mr. Sartono met zijn P.I.; Koesoemo Oetoyo met Boedi Oetomo in gisting en ontevredenheid vooral van de jongere leden, welke uitliep op het openstellen van B.O. ook voor niet-Javanen, Pasoendan met haar scholen-plannen en flink groeiend Soendaneesch blad, de Sipatahoenan, en op Sumatra de Persatoean Moeslimin Indonesia; overal in Indië de Partai Sarikat Islam Indonesia en Moehammadia, met vele andere partijen. En al dezen vertoonden steeds grootere activiteit, maar het resultaat was zeer oppervlakkig. De pers begreep dat heel goed en vroeg wat de opgerichte federatie van politieke bonden, de P.P.P.K.I., eigenlijk deed. Dr. Soetomo was daarvan de leider, maar kan feitelijk weinig uitrichten omdat de richtingen van de verschillende partijen afwijkend van elkaar waren en samenwerking dus heel moeilijk bleek.

Toen kwam Soekarno uit de gevangenis en werd met gejuich begroet, Zijn fysiek had door het gevangenisleven geleden en hij heeft den eersten tijd gesukkeld. Een tactisch juist besluit is door de volksleiders genomen door hem 27 Maart 1932 de opdracht te geven een ontwerp te maken voor de reorganisatie van de federatie, de P.P.P.K.I. Dit was vooral noodig geworden omdat wrijving tusschen de partijen de P.S.I.I. er toe had gebracht uit te treden. De P.N.I. en de P.I. waren nog altijd geen lid. De S.I. trad uit als gevolg van het verwijt, in de pers en op de vergaderingen tot haar gericht, dat ze geen vereeniging is van uitsluitend Indonesiers, maar een Algemeen Islamietische partij, waarvan b.v. ook Arabieren lid kunnen wezen. Hoewel de S.I. haar nationalisme steeds op den voorgrond heeft geschoven, zijn er momenten geweest, waarin Salim en andere leiders vooral op het pan-Islamisme in de organisatie wezen en Salim heeft zelfs een op de Islamwetten gebaseerde Indonesische gemeenschap gepropageerd, die absoluut anders zou zijn, dan wat de overige nationalistten, ook bij hun bestaande verscheidenheid van inzichten omtrent de wenschelijkheid van een of andere staatsorganisatie van Indonesie, kunnen aanvaarden. De S.I. is boos uit de P.P.P.K.I. geloopt en Soekarno moest deze aldus reorganiseeren, dat ze alle partijen zou kunnen omvatten, die voor Indonesie's onafhankelijkheid werken. Ik zal alvast even zeggen, dat Soekarno in September 1932 zijn ontwerp indiende, dat geruimen tijd stilgehouden is en in Mei 1933 op een conferentie van de P.P.P.K.I. werd aangenomen. De P.I., waarvan Soekarno voorzitter was geworden, trad toe, de andere evenwel niet. Thamrin werd voorzitter, Sartono secr.peningm. De eerste actie, die werd gevoerd, was tegen de beperking van het recht van vereeniging en vergadering. Besloten werd in December 1933 te Solo een Indonesisch Congres te houden, waarvan men na de jongste gebeurtenissen, nog niet heeft afgezien. Het zal worden gehouden en is in voorbereiding. Velen, die zich voorgenomen hadden daaraan deel te nemen, zijn intusschen door de Regeering en de Justitie gevangen genomen. Bij de P.P.P.K.I. zijn thans aangesloten: B.O., Timorsch Verbond, Partai Selebes (die zich kort geleden vereenigde met de Perserikatan Selebes) Persatoean Selebes, Sarikat Ambon, Sarikat Sumatra, Persatoean Bangsa Indonesia, Partai Indonesia, Pasoendan.

Kaoem Betawi heeft zich teruggetrokken, daarvan bestaat alleen de voorzitter Thamrin nog! De P.N.I. blijft weigeren zich aan te sluiten, ook met Hatta als voorzitter, omdat ze tegen de vereenigingen is van ningrats en bourgeois! Haar actie tegen het koloniaal gezag is steeds zeer heftig geweest, maar in den grond niet anders dan die van de P.I. Het verschil tusschen deze beide vereenigingen bestaat meer in de verbeelding dan in werkelijkheid, Hatta en Soekarno denken vrijwel gelijk over de politiek en haar doeleinden, al is Hatta Islamietisch gezind. Hun polemieek over non-coöperatie bracht weinig licht. Soekarno vertoonde trouwens het laatste jaar ook meer hang naar het Islamisme en zou dat ook wel hebben moeten doen, wilde hij niet groote groepen van de massa van zich afstooten. De invloed van den Islam is nog altijd een van groote beteekenis waar zelfs de communisten gaarne gebruik van maakten, er althans geducht rekening mee hielden.

De komst van Soekarno in het strijdperk, gevolgd door die van Hatta, die de P.N.I. koos, maar die zich aansloot bij dr. Soekiman en de Islamietische beweging in Midden-Java, stimuleerde de actie. En van dezen tijd af kenmerkte zich de verhoogde werkzaamheid van de politieke recherche onder leiding van den P.G. mr. Verheyen. Deze recherche is den laatsten tijd buitengewoon ijverig. De hoofdleiding berust bij den P.G. zelf, die als woordvoerder in den Volksraad Mr. Vonk heeft. Het hoofdbureau staat onder leiding van twee commissarissen van politie met een Arabischen en drie Inlandsche vertalers. De band, die vroeger bestond tusschen het hoofdparket en het persbureau van de Volkslectuur, is na het heengaan van Mr. Neytzell de Wilde verslapt. Jammer dat de politiecommissarissen over een niet geheel voldoende kennis van de Inlandsche talen beschikken. Hoe het in den buitendienst staat, weet ik niet. Wèl, dat de Inlandsche pers herhaaldelijk klaagt over verkeerd begrip van de politie en bestuursambtenaren als politielieden. De politieke recherche heeft overal een belangrijke positie verkregen, de bewaking van de Inlandsche beweging is zeer streng, cursussen, ledenvergaderingen, bestuurssamenkomsten, worden niet minder streng bewaakt en aan den band gelegd dan openbare vergaderingen. De toon op die vergaderingen is veelal zeer scherp. Meer en meer is het voor de deelnemers aan de beweging vanzelf sprekend geworden, dat zij ageeren moeten voor een verdwijnen van het Nederlandsch Bestuur. Wat vroeger als een vage mogelijkheid werd aangeduid, dat Indonesië een volkomen onafhankelijk land zou worden, is voor de sprekers iets dat nog slechts op the final touch wacht om in orde te zijn. Men spreekt over Indonesia Merdeka als over iets heel gewoons en wekt ieder op er evenzoo over te denken, zich te doordringen van het begrip nationalist en selfhelp. Soekarno propageerde in zware artikelen in Fikiran Rajat en de Persatoean Indonesia een socio-nationalisme en socio-democratie, wat feitelijk neerkomt op nationaal-socialistische politiek. Hij is meer en meer democratisch geworden en het woord Marhaen, het Soendaneesche woord voor Kromo, is schering en inslag geworden. Deze democratische eigenschap - heel natuurlijk bij de beweging onder een volk van miljoenen proletariers en arme boeren - staat overal op den voorgrond: de kranten zijn een en al pro-marhaen, de marhaen is alles. In Juli jl. werd door Soekarno op een Partindo-conferentie te Jogja een uiteenzetting gegeven van marhaenisme. Dit kwam weer hierop neer, dat marhaenisme een socio-nationalisme en socio-democratie omvat. Marhaen is niet alleen de proletarier, ook de armoelijdende boer. Het spreekt vanzelf dat men door die koestering van den Marhaen weer eens naar de Marxistische begrippen neigde en de aanvallen op de niet-Marhaenklassen, het kapitalisme en haar uitbuiting, waren op de vergaderingen al evenmin van de lucht als in de communistische tijden. Zoowel de nationale strijd tegen het imperialistisch Nederland als de democratische strijd tegen het kapitalistische Nederland veroorzaakte hevige aanvallen, die de politiek niet wilde toelaten. Vooral natuurlijk niet als de actie, de aanvallen, leidden tot

aansporing tot een vijandige houding op de een of andere manier. Het woord revolutionnair werd vaak gebezigd en daarop vat de politie bijna altijd vlam. (ook dikwijls op het zingen van Indonesia Raja). We zien aan den eenen kant dus de meer bewuste propaganda en de als natuurlijk gebezigde principieele bewoordingen "mardeka", imperialisme, verdrukking, kapitalisme, revolutionnair, deden steeds opgeld. Waarop prompt de politie reageerde met steeds strenger optreden, gevolg van bevelen van het hoofdparket. Dit optreden heeft het tegendeel bewerkt van wat werd bedoeld: de volkspartijen hielden steeds meer vergaderingen, haar tactiek was vaak een pogen om de politie af te matten, waartegenover de politie hoe langer hoe meer actief werd en na elk verdacht woord een "stop" liet hooren. Dat was reeds meer dan een jaar geleden de toestand.

Toen kwam de bezuinigingsactie. De pandhuis-beambten en vele andere werden bij honderden ontslagen. Over het algemeen zijn de volksbewegingsmannen en de journalisten volstrekt geen tegenstanders van de bezuiniging, integendeel, zij achten het koloniaal bestuur te kostbaar voor een arm volk en beweren dat de Europeanen er te weinig aan betalen. Maar zij verschillen met de Regeering en de Europeanen ten aanzien van de wijze en de objecten waarop bezuinigd moet worden: alle import-ambtenaren en de hoogere in het algemeen moeten veeren laten, het peil van bezoldiging moet Indoneesisch worden desnoods met een tropentoelage voor uitgezonden (Soetadi in de Darmokondo), enz. Maar algemeen is in elk geval de overtuiging, dat de ontwikkeling der Indoneesische bevolking niet mag lijden. Toen dus de Regeering met verstrekkende bezuiniging op het onderwijs kwam en vooral een aanval werd gedaan op het Hollandsch-Inlandsch onderwijs, dat in hoog aanzien staat bij ieder Inlander die eenige aspiratie voor de toekomst van zijn kinderen heeft, ging er groote verontwaardiging op. Deze steeg tot een zeer aanzienlijke hoogte toen door den drang der tijden op het gebied van onderwijs een afbraak werd ingezet en ook toen partieele maatregelen tegen den zin der bevolking werden genomen, die voor den outsider dan ook wel verwonderlijk zullen schijnen.

Het is heel begrijpelijk, dat de conservatieve en reactionnaire Europeesche partijen, gestuwd door de bekende rechtssche pers, met luid applaus en rücksichtslose propaganda op de onderwijskwestie aanvielen. Nu de Landvoogd blijken had gegeven ook het roode potlood in de scholenuitgaven te zetten, ging er in het reactionnaire kamp een luid gejuich op: eindelijk zou dan eens een eind worden gemaakt aan de opleiding van een intellectueel proletariaat en zou het uit zijn met de stijging der uitgaven voor het onderwijs aan de Inlandsche bevolking, die - hoe belachelijk! - opgevoed wordt op "onze kosten", aan universiteiten zelfs. De aanval op de ontwikkeling van den Inlander is zeer krachtig geweest en heeft veel succes gehad. Het onderwijs heeft vele veeren gelaten, de H.I.-scholen worden verdrongen door schakelscholen, die een heel ander karakter dragen, de opleiding van onderwijzers zal worden ingekrompen, de Europeesche onderwijzers zullen uit de H.I.-scholen verdwijnen. Allerlei opleidingen worden stopgezet of samengevoegd. In het kort: wat de bevolking het liefst heeft, wordt haar onthouden of afgenomen - omdat het te kostbaar wordt. Daartegen is heel wat geschreven en gesproken, het was mooie propaganda-actie. En men bleef conseqvent en keek om naar selfhelp. Het aantal scholen, dat in de laatste jaren is opgericht door Inlandsche organisaties en fondsen, is zeer groot geweest. Al lang hebben de groote vereenigingen zich toegelegd op het vormen van cursussen en het oprichten van scholen, zoo eenigszins mogelijk met Nederlandsch als lesvak. Particuliere H.I.-scholen zijn er vele, zoowel van vereenigingen als Pasoendan, als van Ouders-groepen en fondsen, scholen met en zonder den Koran, opleidingsscholen enz. De Persatoean Moeslim Indonesia, die ontstaan is uit de schoolvereeniging Thawalib ter Westkust van Sumatra, is trouw gebleven aan haar vroegere bestemming, al is daarnaast het

17

politieke karakter ontwikkeld en het nationalisme op den voorgrond geschoven. In het kort, de onderwijsactie is gegroeid en toen de Regeering bezuinigde, werd deze taak met dubbele kracht aangevat. De wilde scholen groeiden in aantal. Vooraan stond de Taman Siswo van Soewardi Soerianingrat, Ki Adjar Dewantoro. Deze onderwijsautoriteit heeft schitterend werk verricht, zooals door vele onderwijsdeskundigen is erkend. Zijn organisatie is uitgebreid en hecht, en goed van discipline. Het onderwijs heeft Montessori-kenmerken en is nationalistisch. Aanvankelijk Javaansch, in den laatsten tijd onder den drang der omstandigheden ook Indonesisch. Het is te begrijpen, dat de versnelde opkomst van het wilde onderwijs, al gauw de aandacht van conservatief en reactionnair Nederl.-Indië had. Tegelijkertijd was de reorganisatiezin van de Regeering bekend geworden. Dr. Schrieke kwam met een ontwerp tot reorganisatie van geheel het Inlandsch onderwijs. Daar zit veel moois in, maar mij komt het, met velen, voor, dat dit mooie niet tot zijn recht zal kunnen komen. (In den Volksraad werd nader overleg gevraagd, er is nu een commissie aan het werk om het onderwijsvraagstuk te onderzoeken. De samenstelling bevredigde "Sini" niet). Trouwens, er is een principieele tegenstelling in de kwestie van de organisatie van het Inlandsch onderwijs. Zal men praktisch zijn en zich richten naar het Westen, of zal men theoretisch vasthouden aan het inheemsche en een zuiver inheemsch onderwijs opbouwen? De volksbewegingsleiders laten zich daarover niet duidelijk uit, maar zeer duidelijk en onmiskenbaar toont de breede schare van de iets boven den analfabeet staande Inlanders dat zij met behulp van de Westersche wetenschap en het Hollandsch als voertaal op de gemakkelijkste wijze ontwikkeling en praktische rendabele kennis wil bereiken. De stroomende kandidaten voor de Hollandsch-Inl. scholen zijn sprekende bewijzen. De doctoren in de Oostersche taalgeleerdheid schijnen daar niet voor te gevoelen en tegen elk verlangen van de bevolking in wordt onder hun invloed de taalcultuur voorop gesteld. Zij botsen natuurlijk onmiddellijk tegen de verscheidenheid in taal. Indonesië is nu eenmaal een land met vele talen. En het Maleisch wordt door den taalgeleerde nu juist niet zoo aanbeleden. Javaansch en vooral oud-Javaansch is in de gratie. En dan wordt getracht de kleinere talen, of dialecten, te cultiveeren. Ik haal dit aan omdat het de maatregelen op onderwijsgebied verklaart en de beroering die daarvan het gevolg is geweest. De directeur van onderwijs kwam met een voorstel om toezicht te oefenen op de wilde scholen. Nu is er tot nu toe zeer voldoende gebleken politiek toezicht op elk onderwijs, ook het niet gesubsidieerde, omdat het hoofd van gewestelijk bestuur ieder Inlander die onderwijs geeft, deze bevoegdheid kan ont-nemen. In het belang van de rust en orde. En op andere manieren kan voldoende toezicht worden uitgeoefend op den bouw van schooltjes, de hygiëne enz. Toch kwam men met de toezichtordonnantie op de wilde scholen en bracht een preventief stelsel: geen onderwijs mocht worden gegeven zonder vergunning van het hoofd v.gew.bestuur, die daarvoor het advies vraagt van Inl. Bestuur en onderwijsinspectie. De bedoeling was nl. behalve een politiek ook een onderwijsdeskundig toezicht uit te oefenen. Hoewel vóór de tot stand koming van het ontwerp met leiders over het plan is geconfereerd en geen verzet werd ondervonden, bleek na de aanneming in den Volksraad eerst welk Trojaansch paard men binnen de muren had gehaald. Ki Adjar Dewantoro stelde zich aan het hoofd van de beweging en een geweldige actie ontketende zich. Men begreep toen eerst dat het ontwerp den dood zou beteekenen voor het wilde onderwijs. En algemeen werd verklaard dat de Regeering, die eerst het Gouvts-onderwijs verminderde, op aandrang van de reactie nu heel de ontwikkeling wilde dooddrukken: zelf geeft de Reg. geen voldoende onderwijs en nu de bevolking met eigen middelen onderwijs in het leven roept, moet ook dat worden gedood, heette het in velerlei toon. De Taman Siswoleider en vele anderen bereidden zich voor op lijdelijk verzet, de onderwijzers zouden toch naar school gaan en voor ieder die gearresteerd werd, zouden

18

anderen optreden. De verontwaardiging was zeer groot en nam niet af, toen de P.G. zich ermee bemoeide en inzamelingen voor de vorming van een steunfonds voor familie van eventueel gestrafte onderwijzers verbood. Dit werd gedaan op grond van de eerste der reeks verbodsbepalingen tegen de Inlandsche beweging: die op de inzamelingen.

Men was nl. bang dat door geldinzamelingen de politieke actie versterkt zou worden en een verboden actie mogelijk gemaakt dan wel de bevolking afgezet zou worden.

De wilde scholen actie is zoo krachtig geworden, dat de Regeering de ordonnantie heeft ingetrokken en een andere ingediend die het repressieve stelsel geeft. Deze is in September in den Volksraad behandeld en aangenomen. De Volksvereeningen gaan ermee accoord, hoewel gevreesd wordt, dat de ordonnantie toch een groote belemmering voor het onderwijs zal zijn. Een tweede maatregel van onderwijs is de invoering van het Minangkabausch op de lagere scholen in de Minangkabau. Daarvoor moest een taalgeleerde eerst trachten wat eenheid te brengen in de verschillende Minangkabausche onderdialeecten. Nu lijkt het heel logisch dat men lager onderwijs in de eigen taal geeft, maar zoo zit de zaak niet. De Indonesiër, die ter Westkust woont, moet volgens de tegenwoordige opvattingen Indonesisch, d.i. Maleisch kennen en trouwens altijd is het voor den Maleier die veel met andere streken in aanraking komt, zaak geweest Maleisch te kennen. Hoe het zij, het verzet van Minangkabausche zijde is zeer groot geweest, maar onderwijs heeft doorgezet en de ontevredenheid is toegenomen. Hetzelfde werd geprobeerd met Atjeh. Daar waren zelfs al boekjes gemaakt voor het Atjehsch. De oppositie ertegen was enorm, in den Volksraad, in Atjeh zelf, alle oeloebalangs en de massa waren ertegen. De invoering is toen uitgesteld, maar het verluidt, dat ze toch al stille-tjes is begonnen. Ook daar weer ontevredenheid.

De actie tegen de wildescholenordonnantie heeft de volksbeweging zeer aanzienlijk voortgestuwd. Van dien tijd af is de beweging verbitterd geworden, de durf is vergroot de heftigheid nam groote proporties aan. En terwijl van de zijde van den P.G. onmiddellijk nadat het ontwerp was ingetrokken, de verdere propaganda is doodgedrukt door een verbod de kwestie op bijeenkomsten te bespreken, is het sedert hard tegen hard gegaan. Geen vergadering was er of een of meer sprekers werden tot de orde geroepen, verwijderd dan wel de vergadering gesloten. Volgens de Inlandsche pers heerscht hierbij groote willekeur en strengheid. Hier en daar krijgt de voorzitter van de politie een lijstje met de woorden, die niet mogen worden gebezigd; de hiervoren genoemde staan er alle op. Een vergadering van de P.I. in Garoet werd in Juli ontbonden omdat Soekarno sprak over de vakbeweging en zeide dat die ook nationalisme ten grondslag had. Een vergadering van typografen in Medan moest uiteengaan, omdat iemand zeide dat de arbeiders tegen het imperialistisch stelsel moeten strijden. De Heer Thamrin kwam in den Volksraad met een lange lijst van wat men in de pers gevallen van politieterreur noemt. De heer Vonk antwoordde daarop, terwijl hij zoo goed als alle gevallen een voor een ontkende. Dit antwoord heeft in de Inlandsche pers een hoogst onaangenaam gevoel teweeggebracht. De volksbeweging strijdt tegenwoordig tegen de politieke recherche, deze is het die de leiding van de politiek in handen heeft. En onder op-hitsing van de uiterst rechtsche pers en de V.C. en de fascisten gaat zoo de strijd tegen de beweging voort.

Onderwijl is die Inlandsche beweging tegen de verdrukking in en mede daardoor geweldig uitgebreid. Vooral onder de jeugd. Elke vereeniging heeft haar jeugdafdeelingen, jongelui van beiderlei kunne doen met enthousiasme mee en het verbod van politieke bijeenkomsten waar jongelui onder de 18 jaren tegenwoordig zijn, wordt op verlerlei wijze overtreden. Ook hier treedt de politie krachtig op, waarbij het ook al vaak zeer hard tegen hard gaat: de padvinderijen ter Westkust hebben veel van zich laten hooren, plagerij ook aan haar zijde, is niet van de lucht. De rechter doet flink mee;

de jeugdige Rasoena Said kreeg 2½ jaar gevangenisstraf en tal van andere zware straffen zijn voor nationalistische misdrijven opgelegd. Deze lieden worden martelaren.

En nu, sedert Juli, volgen de gebeurtenissen elkaar snel op. Het is alsof men in den oorlog is. De N.I.S.Mij. komt met een dienstorder aan het personeel waarin wordt verboden lid te zijn van de P.B.K.I., de nieuwe vakvereniging van spoorwegpersoneel, die in den laatsten tijd opleving en hevige actie toonde. Men zal begrijpen, dat vakactie in Indië heelemaal uit de gratie is. Alles wat verzet tegen welke particuliere bezuinigingsmaatregel, hoe onbillijk en onredelijk veelal ook, beteekent, ontmoet een reactie bij de conservatieven, de economisch machtigen en komt al spoedig in botsing met de politie. De circulaire van de N.I.S. is een duidelijk bewijs van de politieke actie van dit groote lichaam: ze heet een gevolg van heftiger wordende deloyale stemmen in de Inheemsche vereenigingen! De N.I.S. eischt een loyale houding tegenover N.I.S. en....de Regeering! Deze maatschappij zal dus de zaak van de Regeering wel eens eventjes voor haar opknappen! Aldus is de stemming van de particulieren in Indië tegenwoordig.

De Reg. beperkte ook al de vakactie harer ambtenaren, zooals ze trouwens vroeger door het artikel tegen stakingen de economische actie van den werkmener aan banden heeft gelegd. De P.B.K.I. heeft zich verzet en verweerd tegen de directie maar het door haar gepropageerd lijdelijk verzet is uitgelopen op veel ontslagen. De meening was algemeen, dat de N.I.S. deze ontslagen heeft geprovoceerd om het duurder oude personeel te kunnen loozen, wat haar goedkooper uitkomt.

De volgende gebeurtenis is het verbod van ambtenaren lid te zijn van deloyale vereenigingen en vakverenigingen waarbij niet minstens één ambtenaar in het bestuur zit. De P.I. en de P.N.I. werden voor de ambtenaren verboden, wat een vervolg is op de reeds een jaar geleden ingevoerde verklaring van loyaliteit, die de Regeering van verdachte ambtenaren kan eischen en die toen van heele groepen is verkregen. Volgens sommigen zou het verbod geen invloed hebben op deze vereenigingen omdat ze weinig ambtenaren-leden hebben. Anderen meenen dat het een mooie zuiveringsproef is: wie echt nationalist is, zal lid blijven en wie uittreedt laat zich leelijk in de kaart kijken, hij is geen echt nationalist en de partij mag blij wezen hem kwijt te zijn. In werkelijkheid zijn verscheiden ambtenaren lid, maar meer nog sympathiseeren met de vereeniging. Maar hééft het wel eenigen invloed of de ambtenaren al dan niet uittreden? De inkomsten zullen er niet noemenswaard door achteruitgaan en het is niet zoozeer het lid-zijn dat van beteekenis is, als wel het accoord gaan met wat de partij wil of nastreeft. En de geest van de P.I. en de P.N.I. is doorgedrongen in breede lagen van de meer ontwikkelden die vooral onder de ambtenaren zijn te vinden, maar ook bij steeds groeiende lagen van het volk. Alleen een verbod van de vereenigingen kan die uitbreiding tegenhouden. Dat begreep de Regeering toen ze na de arrestatie van Soekarno in September als volgende maatregel een positieve beperking van het vereenigingsrecht afkondigde. Bepaald werd dat geen vergaderingen van de P.I. en de P.N.I. mochten plaats hebben als niet 14 dagen tevoren vergunning was gevraagd en natuurlijk verkregen. Tegelijk werd bepaald dat van andere vergaderingen, ook cursussen, bestuurs- en ledenbijeenkomsten 5 dagen tevoren kennis moet worden gegeven.

Van het recht tot vereeniging en vergadering is, zooals U ziet, niet veel meer over. En de order aan de ambtenaren is zóó gesteld, dat met een beetje opzet van de zijde van de chefs het lidmaatschap van andere vereenigingen ook verboden kan worden. De Bintang Timoer heeft er bijvoorbeeld al op gewezen, dat volgens de circulaire de ambtenaar ook buiten dienst het Landsbelang voor oogen moet houden, wat feitelijk wil zeggen, dat hij in geen enkele nationalistische organisatie mag zitten, omdat die alle ten doel hebben een onafhankelijk Indonesië, wat volgens de tegenwoordige Regeering natuurlijk niet het Landsbelang is, de ambtenaar zal nu moeten

kiezen tusschen het brood van den Kangdjeng en de oebi van het Volk.

Zooeven heb ik gezegd, dat verschillende volkspartijen jeugdafdeelingen hebben opgericht, die in strijd met de al bestaande wettelijke verbodsbepaling toch aan politiek doen. Het is evenwel vooral de jeugd boven de 18 jaar, die in den laatsten tijd heftig aan politiek heeft gedaan en daardoor de reactie mede sterk heeft geprikkeld. De voornaamste leider was Mohammad Yamin, een Minangkabausch student in de rechten, die begin van dit jaar den Mr. titel behaalde. Hij was een fel propagandist van de P.I., schreef goede verzen en slechte artikelen. Hij overdreef geweldig en zag niet in, dat hij daardoor zijn partij en de studeerende jongelingschap in een moeilijk parket moest brengen. Van overleg noch vrede wilde hij noch zijn kameraden weten. Nu hebben ze hun zin; de sterke arm heeft hen gedwongen den mond te houden, hij wordt voor een spreekdelict vervolgd en interneering hangt hem boven het hoofd. De jongelui in de beweging hebben er duchtig aan meegewerkt de politie tot fel optreden te brengen, vooral ter Westkust van Sumatra offeren zich jonge vrouwen en jonge mannen gaarne op en verder breidt de beweging zich als een olievlek uit. De Westkust van Sumatra is een der brandpunten, Tapanoeli blijft ook niet vrij en de beperkte reisregelingen werden van toepassing verklaard. Het bezoek van leiders uit Java werd tegengegaan, Moh. Yamin en eenige andere P.I.-propagandisten waren nauwelijks ter Westkust of ze werden teruggezonden. Tegenover deze heftigheden van de volksbeweging staat het optreden van politie en Bestuur. De berichten met klachten zijn te talrijk en te gedetailleerd om op de manier van mr. Vonk ze alle gelogen te noemen. Kort geleden, in 't laatst van September, bracht de Bintang Timoer een artikel waarin wordt uiteengezet hoe de politie heel gewone samenkomsten van jongelui, adatsbijeenkomsten en dergelijke, voor politieke aanziet en verbiedt, terwijl de deelnemers zwaar worden gestraft. De directeur van onderwijs, dr. Schriekke, is naar de Westkust geweest en zijn rapport scheen van geen byzondere ongerustheid blijk te geven. In een van de bladen werd opgemerkt, dat men voor het onderwijs wat goeds daarvan had verwacht maar in plaats van een lang verlangde H.I.S. kreeg men een schakelschool! Ook de P.G. is ter Westkust geweest en de Inlandsche pers verwijt hem, dat hij zijn licht in 't geheel niet bij het volk heeft opgestoken.; zoo had hij het van Batavia uit ook wel kunnen doen! Het gevolg is geweest de arrestatie en de interneeringskansen van Mohd. Loetfi en de invoering van het passenstelsel. Deze Loetfi is een godsdienstonderwijzer, die een krachtig leider is geworden van de Pers.M.Ind., de Permi, die geweldig in beteekenis is gegroeid en vooral ook na de kwestie der wilde-scholen ordonnantie. Er wordt hard gewerkt om hem vrij te krijgen.

De heeren zien uit een en ander, dat de actie van de volksleiders wel primair is, maar de verscherping ervan en de groote tegenstelling mede werden bevorderd door Overheidsmaatregelen nl. de wilde scholenordonnantie, juist in dezen tijd zeer te onpas gekomen, de andere onnoodige en ongewenschte onderwijsmaatregelen. Tusschen twee haakjes mag ik hier wel even bijvoegen, dat ook het gesubsidieerde, vooral het Christelijk Onderwijs, het niet eens is met de tegenwoordige richting van dit departement. Er wordt namelijk gestreefd naar een groote allesomvattende eenvormigheid in het onderwijs, waar de verscheidenheid van toestanden juist differentiatie eischt. Zoo zegt men dat het onderwijs aan de Toradja's, waarvan Adriani jaren en jaren zooveel moeite had, met één slag aan dat voor heel andere volksstammen gelijk moest worden. Een onderwijsinspecteur verklaarde met voldoening, dat als hij op zeker oogenblik op zijn horloge keek, alle schoolkinderen in heel de groote Oost met precies hetzelfde werk bezig waren! Naast deze onderwijsbezwaren, die de gevolgen van de bezuiniging zeer verergerden, komen andere. De verhooging van den zoutprijs is zeker merkbaar. De wijze waarop de tabaksaccijns, de banderollenregeling, is ingevoerd, heeft in Inlandsche kringen veel ontstemming verwekt. De grootere fabrikanten

kunnen het wel uitzingen, de kleine worden zwaar getroffen, maar het strootjesbedrijf in huis is totaal onmogelijk gemaakt. Ook hier klonk van boven af weer een: Es ist nicht wahr! maar men behoeft maar de bepalingen na te gaan om te kunnen zien dat men daarmee alle bezwaren niet heeft ontzenuwd. Het feit dat bij de eerste pandhuis-ontslagen getracht is de lieden zooveel mogelijk geen wachtgeld volgens de 5-jaars regeling te geven doordat men vlak voor het ontslag het personeel een examen ging afnemen om het ongeschikt te kunnen verklaren, heeft in vakkringen veel deining verwekt. De dienstleiding heeft later moeten toegeven en vele dergelijke op wachtgeldstellingen ingetrokken. Bij de jongste ontslagen werd plechtig verklaard dat de gunstiger wachtgeldregeling zou worden toegepast, maar de kwade indruk is blijven bestaan.

Wat de vakbeweging betreft, ook daarover is nogal wat te zeggen. Twee gebeurtenissen hebben veel politieken invloed gehad. De eerste is het conflict van 1932/33 in den Inlandschen Pandhuisbond, de P.P.P.H. Daarin hebben steeds politieke leiders invloed uitgeoefend en de laatste bestuursverkiezing vóór het conflict bracht Dr. Soekiman op den voorzitterszetel. Tjokroaminoto en Soerjopranoto, de S.I.-leiders, bleven wel in het bestuur maar zonder positie van invloed. Er was toen al een strooming om deze oudere leiders langzamerhand op den achtergrond te schuiven nu er geleerdere jongeren waren. Dr. Soekiman kreeg twist met den leider van de drukkerij van den bond, Martodiredjo, die hem verweet dat hij de Oetoesan Indonesia, waaraan dr. Soekiman geld zou hebben voorgeschoten, zou hebben overgedaan aan den bond ten koste van het fonds kematian. Martodiredjo achtte dat ongewenscht, maar kreeg van dr. Soekiman, die veel invloed heeft, er geweldig van langs en werd geschorst. Marto eischte bijeenroepen van een congres, Soekiman wilde een referendum. Toen koos Tjokroaminoto partij voor Marto en het congres en dr. Soekiman C.S. vielen op hem aan en verweten hem alles om het geld te doen. Dat heeft de leiding van de S.I. zeer verbitterd. Op het congres der P.S.I.I. werden Soekiman en nog eenigen die in het bestuur der S.I. zaten, daarom als leden geroyeerd. Dit heeft veel deining veroorzaakt, vooral omdat alles feitelijk achter Soekimans rug om was bekokstooft. Soekiman protesteerde heftig maar het hielp niet. Of Tjokro, gesteund door h.A. Salim, verstandig heeft gehandeld deze P.P.P.H.-zaak in de S.I. te brengen, valt te betwijfelen, want Soekiman heeft ook in S.I. kringen vrienden en er waren al dadelijk afdeelingen die Tjokro afvielen. Dr. Soekiman heeft met Soeriopranoto, die zijn ouden kameraad Tjokro in den steek liet, de P.I.I., een andere Islamorganisatie, opgericht. Er wordt nu gesproken over een samengaan daarvan met de Permi. Ondertusschen is het toch al getaande aanzien van Tjokro en van de S.I. zeer gedaald. Overigens was er juist weer wat opleving in de S.I. te constateeren geweest. Wat de P.P.P.H. betreft, Soekiman heeft zijn zin doorgezet, het referendum gaf hem gelijk. Hij heeft zeer autocratisch gehandeld en het komende congres verboden de zaak van Marto c.s. weer te behandelen. Tjokro heeft hem in rechten aangesproken, dus de zaak is nog niet uit. De naam van den bond is weer veranderd in P.P.P. Boemipoetra, zooals vroeger.

De tweede gebeurtenis had plaats in Mei jl. toen het arbeiderscongres te Soerabaia werd gehouden. De bestaande Persatoean Sarikat Sekerdja Indonesia werd daar gereorganiseerd en heet nu de Centraal Perkoempoelan Boeroeh Indonesia, de C.P.B.I. Dit congres heeft sterk onder den invloed van de P.I. en Soekarno gestaan en daaraan is te danken dat in de statuten werd bepaald dat de federatie zal streven naar een socialistische productiewijze. Dat is de politieke paragraaf erin, waarover in de inheemsche vakbeweging veel te doen is geweest. Uitgegaan is van het bestaan van den klassenstrijd en de grondslag zal Indonesisch nationalistisch zijn. In Soekarno's praeadvies kwam deze politieke paragraaf voor, dr. Soetomo heeft zich ertegen verklaard. Vrij algemeen is de pers ook tegen deze politiek in de vakbeweging en men wijt gedeeltelijk aan deze paragraaf de houding van de N.I.S. en de regeering tegenover de vakbeweging. De P.V.P.N., de

228

federatie van ambtenarenverenigingen, staat natuurlijk aan den kant van degenen die de vakbeweging vrij van de politiek willen. Degenen, die van geen politiek willen weten, wezen er terecht op dat er bij politieke vakbeweging scheiding ontstaat in plaats van eenheid. Inderdaad heeft men op vele plaatsen S.I.-vakverenigingen naast P.I.-dito enz. enz. In den Oosthoek is door het optreden van dr. Soetomo en zijn P.B.I. de organisatie der landbouwers ter hand genomen in de Roekoen Tani. Ze hield onlangs een congres waarop 149 afdeelingen met 20.000 leden vertegenwoordigd waren.

De P.I. heeft den allerlaatsten tijd weer heel wat vakverenigingen opgericht. Zoo weet ik dat de afdeeling Madioen er al 8 heeft, van chauffeurs, koetsiers, drukkers, slagers, kooplui, barbiers enz. Het is duidelijk dat hierdoor natuurlijk slechts bedoeld wordt de politieke beginselen gemakkelijk onder de massa te brengen. Op werkelijk vakverenigingsgebied is in het algemeen nog weinig degelijks tot stand gebracht, enkele groote verenigingen uitgezonderd. De onderwijzersfederatie heeft in dezen tijd van onderwijsbeproeving heel weinig gedaan, de federatie van ambtenaren-verenigingen die 15 organisaties vertegenwoordigt, liet ook niet veel van zich hooren. Thans heeft ze geprotesteerd tegen de circulaire van de Regeering. De P.P.B.B. is gehaald in den aanval van Soetardjo in den Volksraad op sommige Europeesche B.B.-ambtenaren, omdat hij er bestuurslid van is, maar de vereniging heeft verklaard dat hij voor eigen rekening sprak. Hij heeft te zeer gegeneraliseerd, maar in kringen van het Inlandsch B.B. wordt toch ernstig gevoeld dat de houding van vele Europeesche chefs niet meer past in een tijd van ontvoogding. En het is nu eenmaal zoo: een steeds grooter deel der Inlandsche B.B.-ambtenaren is positief nationalistisch en steeds meerdere komen daar ook voor uit. De minister van koloniën verklaarde dat door de extremistische actie de betere beweging geen kans krijgt, het is een onmiskenbaar feit, dat de nationalistische Indonesische geest steeds bredere lagen van de bevolking doordringt en er bijna geen middenstander of bangsawan meer is, die niet in zijn hart voorstander is van een Indonesia mardeka. Men mag het woord "sekarang" te dringend achten, "selekas lekasnja" wordt toch algemeen zeker als gewenscht beschouwd. Ook gaat men niet algemeen accoord met Soekarno's ultrademocratie, maar ik geloof dat de Regeering den algemeenen geest geheel miskent of althans niet geheel juist inziet.

De houding van de pers is ook een teeken, dat niet misverstaan mag worden, de minachting waarmee haar uitlatingen worden behandeld tegenwoordig, kon wel eens leiden tot groote teleurstellingen. In al haar feilen en gebreken heeft ze veel invloed en deze neemt handoverhand in breedte en diepte toe.

We hebben dus gehad: de opleving van de actie tot bewustmaking van den Indonesier, wordend tot een grondige propaganda in alle kringen van de bevolking voor een zeer spoedig Indonesia mardeka, volkomen zelfstandig rijk van Indonesië; de onderwijs- en belastingmaatregelen van de regeering voor een deel niet door den toestand der financiën geëischt; de gevolgen van de bezuiniging in den staatsdienst met den daardoor ontstanen toevloed van middenstanders, half ontwikkelden naar het leven van niets doen; de beperking van de inzamelingen; het buitengewoon krachtig gebruik van de ijzeren hand door de politieke recherche die volgens de uitlatingen op vergaderingen en in de pers zeer verbitterend maar geenszins afschrikkend werkt; de politioneele beperking van het vergaderrecht; het verbod aan ambtenaren, de arrestatie van de voorzitters der P.I. en Permi en vele andere kleinere leiders; de van Regeeringswege toegepaste verkorting van het verenigings- en vergaderrecht; het optreden van de N.I.S. tegen de deloyale vakvereniging; het regeeringsoptreden tegen de vakverenigingen van ambtenaren met een bestuur van outsiders; de ophitserij van de Europeesche pers, de Vaderlandsche Club en de fascistische organisaties.

In Inlandsche kringen en in hun pers wordt verschillend over deze maatregelen gedacht, maar zelden ontmoeten we de meening, dat de volksbeweging daardoor achteruit zal gaan. Men voorziet dat er slachtoffers zullen vallen maar de reserve van leiders is onuitputtelijk. In de journalistieke wereld is men wel voorzichtiger geweest, maar in den laatsten tijd komen toch weer vele vervolgingen voor, Twee hebben er veel opschudding veroorzaakt: die van Tjindar Boemi van de Soeara Oemoem, in het begin van 1933, en de toepassing van de persbreidelordonnantie op de Soeara Oemoem. Kort geleden zijn de P.I.-organen ook hierdoor, wat wordt beschouwd als een nieuwen aanval op de vrijheid van het woord, getroffen. De kwestie van Tjindar Moemi hield verband met de mouterij. Het zal U misschien verwonderd hebben, dat ik over dit groote gebeuren nog niet heb gesproken. De reden is, dat deze m.i. buiten de politiek staat. Er is door de Europeesche pers en de telegrammenagentschappen van dit zeer ongelukkige en te betreuren gebeuren een overdreven heibel gemaakt, die onze marine in het buitenland zeer zeker een slechten naam zal bezorgd hebben. Dat was niet noodig, maar de lust om deze gelegenheid aan te vatten om de Inlandsche beweging een flinke duw te geven, is blijkbaar zoo groot geweest, dat de pers niet kon nalaten alles zoo erg mogelijk voor te stellen als een gevolg van de Inlandsche beweging. Het onderzoek is nog in gang, maar ik geloof niet, dat er van eenig verband met deze beweging sprake is. Hoogstens hebben eenige in Soerabaia nog bestaande communistisch-gezinde lieden invloed ook op matrozen uitgeoefend.

Tjindar Boemi nu schreef een artikel, waarin hij de mouterij een "tjermin" voor de andere schepelingen noemde. Dit wil zeggen, dat men zich aan het gebeurde moest spiegelen, d.w.z. het niet navolgen. De justitie vatte dit evenwel op alsof het een "voorbeeld" ter navolging werd geacht en de Landraad veroordeelde hem tot 20 maanden. In de kringen der P.B.I. heeft dit proces groote teleurstelling gewekt, dr. Soetomo vooral trok het zich zeer aan: men kon aanvankelijk niet begrijpen dat de vervolging meenens was. Ik kan hier niet nader op ingaan maar constateer dit feit alleen. De schorsing voor een week van Soeara Oemoem is een gevolg geweest van een artikel van Linea Recta een maand nadat het geplaatst was! De werking ervan was natuurlijk al afgelopen. Deze Linea Recta-artikelen waren over het algemeen weinig sympathiek. Vroeger schreven verschillende medewerkers onder dien naam, later deed het alleen de Minangkabausche onderwijzer Soetan Pamoentjak. De artikelen waren vol onjuistheden, ze waren heftige, maar vlot geschreven, tendentieuze pennevruchten. In het bewuste artikel werd uiteengezet, dat het volk geen vertrouwen meer in de Regeering heeft, wat niet te verwonderen was. Het blad herplaatste na de waarschuwing het artikel, hetgeen wel als provocatie mag worden aangemerkt. De schuld daarvan kreeg de Ambonneesche redacteur Syaranamual.

De toepassing van de persbreidelordonnantie pleitte voor de meening van links, dat deze wel alleen voor de inlandsche pers zal bestemd zijn, hoewel dit bij de indiening werd ontkend. Ook De School kreeg een waarschuwing, op grond van de ordonnantie, maar verder werd de ordonnantie niet toegepast, al kwamen er nog zulke heftige artikelen in de Europeesche reactiepers voor.

De arrestatie van Soekarno is feitelijk ook geschied in verband met een persproduct. Het ging om zijn brochure over Indonesia mardeka. Wel eigenaardig, dat men daar eerst over viel, toen de derde druk verschenen was! Ik heb haar niet geheel gelezen, wel iets er uit: het is een uiteenzetting van de gewenschte actie voor een vrij Indonesië. Soekarno wil een democratische Indonesische republiek met marhaenisme als grondslag, d.w.z. een samenleving welke heil brengen zal aan alle Marhaens. In Fikiran Rajat van 21 Juli heeft hij een en ander nog eens uiteengezet. Dergelijke uiteenzettingen worden in vele periodieken en brochures gegeven en de P.G. heeft thans de handen vol met de in beslag genomen persproducten. We verwachten nog vele vervolgingen.

24

De Volksraad staat over het algemeen buiten deze beweging. Thamrin is voorzitter geweest van de P.P.P.K.I., maar had geen tijd daarvoor iets van belang te doen en is nu afgetreten. Hij heeft kort geleden een interpellatie gehouden over de politie-actie en werd daarvoor algemeen geprezen maar de wijze waarop Mr. Vonk hem beantwoordde heeft de non-coöperatoren zegevierend laten uitroepen: nu zie je wat je aan die coöperatie hebt, de Regeering trekt zich van jelui niets aan, het meedoen in de vertegenwoordigende colleges heeft niet het minste succes, de Reg. doet toch wat ze wil. Kort geleden heeft Thamrin met een zeer zuiver nationalistische rede veel succes bij de pers gehad en natuurlijk is hij door de Europeesche pers daarvoor heftig uitgescholden.

De vrijzinnige partijen staan soms aan de zijde van de beweging, de Vrijz. Bond natuurlijk het duidelijkst. Deze heeft evenwel geen voldoende steun buiten den Volksraad. Er gaat geen kracht van uit, het ledental is gering. Jammer is wel, dat de Stuw-mannen zich niet bij den Bond aansloten. Mij is gezegd dat het woord vrijzinnig de eenigszins Christelijk gezinde Stuw-ers afstootte.

We hebben in den Bond getracht een anderen naam te vinden, maar die is nog niet gevonden. De vrijzinnige groep zou door samensmelting met de Stuwgroep zeker in beteekenis winnen. De Ind.Kath.Partij, is nog weifelend in haar houding. In den Volksraad heeft de leider van de Inl.Katholieke partij, de P.P.K.D., reeds het vorig jaar verklaard dat zij zelfregeering van de Indonesische volksgemeenschappen wil, wat geschiedde met goedkeuring van de Kerkelijke Overheid. De I.K.P. heeft in een manifest toen haastiglijk verklaard dat dit nog geen zelfstandigheid insluit en men in afzienbaren tijd den tegenwoordigen Staatsvorm noodig heeft.

Daartegenover staat de Vaderl. Club. De P.E.B. was niet radicaal reactionnair genoeg: tegenover het Indonesisch nationalisme moest het Nederlandsch imperialisme worden gesteld; het "ik zal den tegenwoordigen vorm van Indië als ondergeschikt aan Nederland handhaven". De fascist-ers willen dit door optreden met ijzeren hand nog wat aandikken, hun gaat de Reg. nog lang niet ver genoeg. De personen van de drie fascistengroepen zijn heethoofden, die weinig beteekenen. In het algemeen kan wel worden gezegd, dat deze reactionnaire actie wel moest opkomen omdat de malaise de massa van de Europeanen steeds meer vijandig aan de Inlandsche beweging heeft gemaakt. Dat de belastingen hoog worden, wordt geweten aan de zorg van de Reg. voor het inlandsch onderwijs en wat er verder voor den Inlander wordt gedaan. De Regeering zelve zal zich wel niet door de uitersten laten beïnvloeden maar vele ambtenaren die invloed hebben, zijn zeer zeker rechts. En dat de geest onder vele hogere ambtenaren reactionnair is, doet de Inlandsche wereld vreezen voor een steeds krachtiger bestrijding van de nationalistische beweging en voor een veel dieper ingrijpen in de vrijheid van de bevolking dan de Reg. bedoelt. Zeker niet zonder reden. Zoo heeft nl. de Reg. aan de hoofden van gewestelijk bestuur opgedragen opgave te doen van voor interneering in aanmerking komende personen. Men vreest nu voor de gevolgen van bestaande antipathieën. Zoo wordt gezegd, dat het optreden van de Reg. tegen Soekarno gevolg is van de actie van den Gouverneur van Oost-Java, onder wiens bewind in Bandoeng Soekarno zou zijn vervolgd. Deze zou aangedrongen hebben op nog harder optreden tegen P.I. en P.N.I., op verzwakking van de P.P.P.K.I. om over deze organisatie ook de P.B.I. en dr. Soetomo te treffen. Hij heeft aan de desabesturen den raad gegeven niet in de Roekoen Tani te gaan zitten en vreest daarvan machtsvorming in de desa naast de desabesturen. In dien geest is al in de Locomotief gewaarschuwd. We mogen dus spoedig actie tegen den Bond verwachten.

In het begin heb ik even de houding van de volksbeweging ten aanzien van de Aziaten genoemd. Er is in 1932 een oogenblik geweest dat naar samenwerking tusschen Inlanders en andere Aziaten, vooral Chineez-ers, werd gestreefd. De meeste Maleische Chineesche bladen zijn voorstanders van de Inlandsche beweging en toen op zeker moment hooghartige

25 26

voetbalverslaggevers in Europeesche bladen minachtend over Aziatische clubs schreven, kwam het tot een uitbarsting. Een conflict ontstond tusschen de Europeesche en de Chineesche clubs en toen werd door aanstoken van Tjindar Boemi en Syaranamual e.a. de Inlandsche bevolking erbij gehaald. Zeker Liem Koen Hian, hoofdredacteur van de Soerabaische Sin Tit Po, wist een geweldige agitatie te verwekken, boycot van Europeesche voetbalwedstrijden, oprichting van Aziatische voetbalbonden. De Soerabaiasche Inlandsche pers deed mee en op zeker oogenblik leek het er op alsof van Chineesche zijde krachtig zou worden samengewerkt met de Inlandsche beweging. Soekarno heeft vroeger al Chineezzen in de N.I.P. gelaten, Soetomo deed ook pan-Aziatische uitspraken. Liem Koen Hian richtte de Partij Tjong Hwa Indonesia op, trachtte deze ook elders te propageeren, maar toen stootte hij op tegenstand. En even vlug als de actie opkwam, is ze te niet gegaan. Ondanks de persuitlatingen wil de Chineesche gemeenschap weinig weten van partijkiezen. En nu van Inlandsche zijde weer eens Japansche neigingen worden getoond, trekken de Chineezzen zich gereserveerd terug. Hatta is voor studie naar Japan geweest, waar men wel neiging toonde de Inlandsche beweging te steunen, maar hij verklaarde dat hij dit heeft afgewezen, omdat de Indonesische beweging zelfhelp op den voorgrond stelt.

En hiermede ben ik aan het eind van mijn mededeelingen gekomen. Ik hoop dat ik de heeren niet te zeer heb teleurgesteld doordat dit alles al bekend was, maar de uitzettingen van minister Colijn, dezer dagen in de bladen gepubliceerd, over de Inlandsche agitatie en waarin niets wordt gezegd over de gebeurtenissen en de reactie die deze actie zoo enorm stimuleerden, er tenminste mee aangevuld. Mocht er nog iets zijn dat ik kan mededeelen, dan ben ik daar beschikbaar voor.

De Voorzitter geeft thans aan de aanwezigen de gelegenheid, om met den inleider in gedachtenwisseling te treden.

De heer Boeke zou van inleider gaarne iets vernemen over de Inlandsche vrouwenbeweging, de jeugdbeweging en de padvindders.

De heer Mühlenfeld kan zich in het algemeen vereenigen met het duidelijke overzicht, dat inleider over den politieken toestand in Indië gaf. Hij is het echter niet geheel met hem eens over de gevolgen van het gebeurde met de "Zeven Provinciën". Inderdaad is uit het onderzoek inzake de munitierij gebleken, dat er geen politiek bij in het spel was, doch wel heeft deze gebeurtenis invloed uitgeoefend op de ontwikkeling der politieke verhoudingen. Door de reactie is dit feit zoo veel mogelijk uitgebuit tegen de Inlandsche beweging. In en buiten de pers klonk in allerlei toonaarden de leuze "weg met die onbetrouwbare Inlanders". Voor de reactionnaire Europeanen was deze munitierij een fortuintje zoo als de brand van het Rijksdagsgebouw voor de Nationaal Socialisten. De Europeesche gemeenschap eischte krachtig optreden tegen alles wat Inlandsche vereeniging was. Iedere Vereeniging werd een gevaar geacht voor de rust en orde. De Regeering gaf aan dien drang gehoor en zoo heeft de munitierij zeker invloed gehad op haar politieke gestie.

De opmerking van den inleider, dat bij het onderzoek ter S.W.K. de heer Vonk geen contact heeft gezocht met de Inlandsche voormannen is juist. Dit is echter geen speciale fout van den P.G., doch is helaas een fout door vele Europeesche ambtenaren en niet-ambtenaren begaan. Vele Europeanen achten het nu nog beneden zich om tot de Inlandsche leiders "af te dalen". Een treffend staaltje heeft de heer M. zelf ondervonden. De Heer Thamrin kwam met nog een der Inlandsche voormannen bij hem met bezwaren tegen de wijze waarop, vooral in Oost-Java, vele grondhuurcontracten door de

suikerfabrikanten ontbonden werden. De heer M. bracht hen onder het oog, dat het bedrijf der suikerfabrikanten van alle zijden bedreigd werd, er zeer zware verliezen werden geleden, zoodat het integraal nakomen der grondhuurcontracten voor velen niet meer mogelijk was. De Regeering kon, zooals trouwens in den V.R. reeds besproken was, moeielijk ingrijpen. De Heer M. raadde hen daarom aan overleg te plegen met het suikersyndicaat, als vertegenwoordigende de fabrikanten; z.i. zou door rustige besprekingen en overleg van beide partijen nog het meeste te bereiken zijn. De heer Thamrin was daartoe gaarne bereid, doch zag geen kans om contact met het syndicaat te krijgen. De heer M. heeft toen getracht dit contact tot stand te brengen, doch tevergeefs. Het syndicaat wenschte dit niet, de heeren konden met "zulke menschen" geen besprekingen houden.

De heer Lievegoed vraagt hoe het komt, dat het gebruik van het Menangkabausch en Atjehsch als voertaal op de lagere scholen door de bevolking gevoeld wordt als achteruitstelling. Hij meent, dat deze maatregel toch in overeenstemming is met o.a. de principes van de Taman Siswo.

De heer Stibbe, die met groot genoegen constateert, dat de causerie uitgedeid is tot eene waardevolle inleiding, zou nog enkele inlichtingen wenschen. Wat beteekent eigenlijk het woord "marhaen"? Het wordt veel vertaald met "proletarier", doch er worden ook onder gerekend de tanis met eigen grond. Beweegt de Mohamadiyah zich ook op politiek terrein? hij leidt dit af uit het optreden van enkele zelfbestuurders ter S.O.K. tegen bestuurders dier vereeniging. Hoe staat de S.I. of P.S.I.I. er voor, beteekent die vereeniging nog wat of is haar invloed te niet gegaan?

Kan de inleider ook iets mededeelen omtrent de H.B. Scholen van de Taman Siswo? Ten slotte vermeldt inleider, dat de persbreidel bepalingen alleen zijn toegepast op de Inlandsche pers; is er ook niet een Europeesch periodiek in West Java aan ten offer gevallen?

De heer van Wijngaarden is het met inleider eens, dat de geest van noncoöperatie sterk toeneemt onder de Inlanders. Volgens inleider is dit voor een deel het gevolg van Regeeringsmaatregelen. Meent hij, dat bij een ander Regeeringsbeleid het mogelijk is een grooter aantal coöperatoren te vormen en samen te doen werken?

De heer Later beantwoordt de vragers als volgt:

De Inl. vrouwenbewegingen zijn in den laatsten tijd sterk achteruitgegaan, wel echter hebben de meeste politieke vereenigingen afdeelingen speciaal voor vrouwen. In die afdeelingen o.a. bij de Permi en de P.I. treden de vrouwen even actief op als de mannen.

Padvindere organisaties zijn er bij massa's. Bijna iedere politieke partij heeft haar padvindere, die dan gelijk politiek georienteerd zijn als de partij en ook aan politieke actie deelnemen. Vooral ter S.W.K. maken zij het de politie lastig.

De jeugdbewegingen o.a. van de middelbare en hogere scholen uiteten zich in den laatsten tijd niet meer uitsluitend als intellectueele vereenigingen, maar bemoeien zich met politiek en doen aan politieke propaganda. Voor de Mosvia, de Stovia e.a. zijn deze vereenigingen dan ook verboden. Omtrent den invloed, die de gebeurtenissen met de Zeven Provinciën op de politiek hebben gehad, bedoelt inleider, dat de houding van de Ind.Reg. en den P.G. daardoor niet veranderd zijn. Het scherpere optreden tegen de Inl. beweging dateert al van vóór dien tijd. Wel hebben de Europeesche pers en de Europeanen de mouterij aangegrepen als argument tegen alle Inlandsche beweging. De Menangkabauers en Atjehers willen Maleisch als voertaal op hunne scholen, omdat de eigen talen buiten het betrekkelijk kleine gebied niet verstaan worden. Daar zij veel uitzwermen, zelfs naar Malakka etc. hebben zij Maleisch noodig, om in de wereld vooruit te komen. Wordt hen alleen de moedertaal onderwezen, dan zijn zij in het nadeel bij Inlanders der omliggende gewesten. Na de geschiedenis der wildescholen-ordonnantie is de Taman

Siswo overgegaan tot het gebruik van Maleisch als voertaal, in stede van Javaansch, omdat Maleisch door geheel Indonesië verstaan en gesproken wordt, dus de eigenlijke Indonesische taal is.

De vereeniging Mohamadiyah houdt zich buiten de politiek. Het is eene godsdienstige vereeniging, die mooi praktisch werk doet, door oprichten van armenhuizen, tehuizen voor ouden van dagen, verwaarloosde kinderen e.d., scholen met de Koran, polyklinieken.

De conflicten ter S.O.K. zijn ontstaan omdat het godsdienstondericht op de Mohamadiyah scholen met de Koran niet strookte met de opvattingen der oelama's ter S.O.K.

De S.I. heeft veel van haar invloed verloren. Wel bloeit de vereeniging nog onder de santris op Java en verder hier en daar op Sumatra en Celebes, die bloei is echter zeer plaatselijk, vele afdeelingen bestaan alleen op papier.

Het woord Marhaen heeft de zelfde beteekenis als Kromo in het Javaansch nl. de gewone man, in tegenstelling tot de Ningrats e.d. Er bestaat een A.M.S. van de Taman Siswo te Madioen en een H.B.S. te Solo, doch zij beteekenen nog niet veel, daar nog alleen eerste klassen bestaan.

Inderdaad is de persbreidel toegepast op één Europeesch weekblad nl. de West Java Courant.

De vraag van den Voorzitter meent inleider bevestigend te kunnen beantwoorden. Inderdaad zou een ander optreden der Regeering, en vooral van de ambtenaren, eene goede samenwerking kunnen bevorderen.

In de N.I.V.B. wordt nog steeds prettig samengewerkt met de Inlandsche leden. In de Katholieke en andere Christelijke vereenigingen is veel samenwerking tusschen Europeanen en Inlanders, al worden ook daar reeds tegenstellingen aangetroffen. De Inlandsche ambtenaren wenschen wel coöperatie politiek, doch de Regeering heeft de Inlanders afkeerig gemaakt van samenwerking en doet dat nog steeds. De Inlanders en de Inl. ambtenaren beweren, dat zij toch nooit gelijk krijgen en tegenover Europeanen steeds als minderen worden beschouwd. Een meer tactisch Regeeringsbeleid zou zeer zeker de coöperatie bevorderen.

Mevrouw van Deventer vraagt of het H.I. onderwijs de coöperatie niet kan bevorderen. Nu wordt dat onderwijs gedrukt door eene vergaande vermindering van het aantal Europeesche onderwijzers. Juist het stuk maken van dit onderwijs doet veel kwaad aan de coöperatie idee.

De heer Later merkt op, dat de Europeesche onderwijzers het H.I. onderwijs te duur maken, het budget kan die last niet meer dragen. Wel is het H.I. onderwijs erg gewild en zou het bij kunnen dragen, om de Westersche ideeën meer te doen apprecieeren, de Inlanders meer gelegenheid te geven tot verkrijgen van betere bestaansvoorwaarden, doch Dr. Schrieke wil het H.I. onderwijs principieel veranderen door het op Oostersche basis te plaatsen.

De heer Lievegoed vraagt inlichtingen over de ontwikkeling van de Inlandsche pers. Kan die niet meewerken tot betere verhoudingen. Is het mogelijk dat het bureau voor Inlandsche zaken in samenwerking met Volkslectuur door middel van een persbureau opvoedende leiding geeft aan de Indonesische pers.

De heer Later zegt, dat de Indonesische pers zich zeer heeft ontwikkeld. In 1890 verschenen + 50 Inlandsche periodieken, waarvan geen enkel als dagblad, thans zijn er ruim 300 w.o. 18 dagbladen.

Het bureau van Volkslectuur heeft dikwijls getracht te werken in den geest door den heer Lievegoed aangegeven, doch zonder veel succes. In den laatsten tijd wil Volkslectuur dien kant niet meer uit. De periodieken, door Volkslectuur uitgegeven, vallen niet erg in den smaak, zij hebben geen bepaalde strekking, polemiseeren niet met andere couranten. De Volkslectuur geeft drie periodieken uit in het Javaansch, Maleisch en Soendaneesch. Zij verschijnen drie malen 's weeks in eene flinke oplaag, wat de eerste twee talen betreft; het Soendaneesche blad heeft niet veel

af trek, omdat de Soendaneezen weinig lezen.

Werd meer gedaan in de richting door den heer Lievegoed aangegeven, dan zou dit zeker een goede invloed hebben op de stemming van het Inlandsche publiek. De Indonesische pers is zeer tendensieus, onmiddellijke, onpartijdige, rechtzetting is zeer gewenscht. Ook zou het aanbeveling verdienen verschillende Regeeringsmaatregelen vooruit bekend te maken met behoorlijke toelichting. De Indonesische publieke opinie kan zich dan uiten vóór tot definitieve regeling wordt overgegaan. Was dit systeem b.v. gevolgd bij de wilde scholen regeling, dan zou de agitatie voorkomen zijn.

De Voorzitter dankt de heer Later nogmaals voor zijn leerrijke causerie, die gelukkig tot eene belangrijke inleiding uitgedijd is. De belangstellende vragen zullen hem hebben getoond, dat zijn woorden de volle aandacht der aanwezigen hadden.

Hij sluit de vergadering.

14 19

COMITÉ NIEUW INDIË.

Verbetering notulen 3 November 1933 - blz. 15 - de heer Mühlenfeld - regel 14 te beginnen met "De Europeesche gemeenschap....." tot en met regel 23 "door vele Europeesche ambtenaren en niet ambtenaren begaan." vervalt en wordt vervangen door:

De Europeesche gemeenschap eischte krachtig optreden tegen alles wat Inlandsche politieke vereeniging en radicale uiting was en men zal de maatregelen der Regeering tegenover extremistische en radicale stroomingen nadien dan ook niet geheel buiten elk verband met deze zoo duidelijk aan den dag getreden stemming mogen zien.

Of de opmerking van den inleider, dat bij het onderzoek ter S.W.K. de heer Vonk geen contact heeft gezocht met de Inlandsche voormannen juist is, kan de heer M. niet beoordeelen. Zou dit inderdaad het geval geweest zijn, dan zou dit echter geen speciale fout van dien hoofdamtenaar zijn, doch het is helaas een fout door vele Europeesche ambtenaren en niet ambtenaren begaan.